

Iskolakönyvtáros

3. évfolyam 1. szám

11.

1999. április

- Az MKE 30. vándorgyűlése ■ Konferencia Esztergomban
- Ünnepi ülés az OPKM tiszteletére ■ Iskolai könyvtárak szabályzatai
- Emlékezés egy múltbeli könyvtárra
- Könyvismertetések ■ Reklámok, hírek

Módszertani és tájékoztató folyóirat

általános és középiskolák számára

TARTALOM

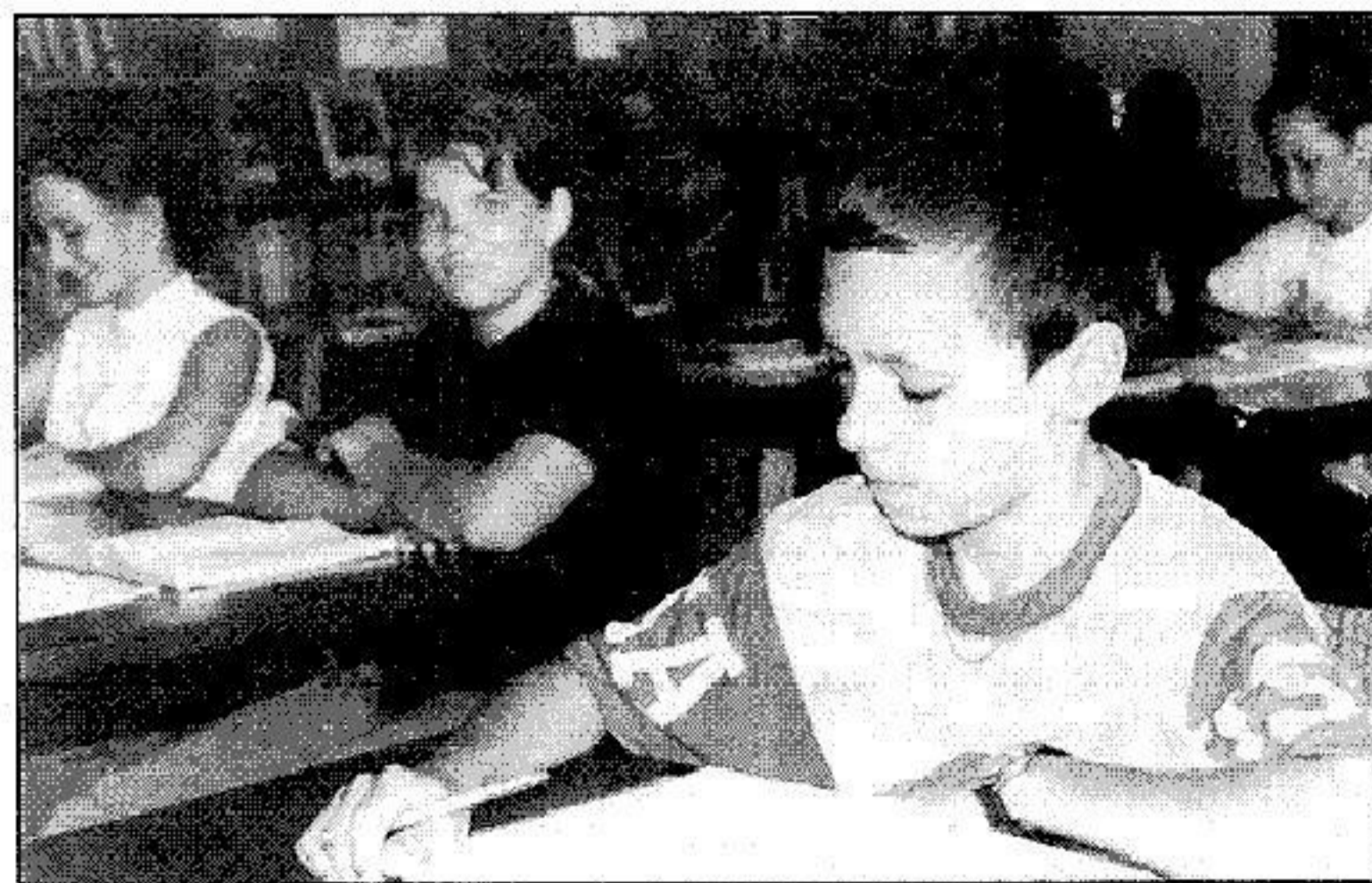
E számunk szerzői:

E. Bart Margit iskolakönyvtáros, Veszprém; dr. Celler Zsuzsanna főmunkatárs, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Bp.; Emmer Gáborné könyvtárvezető, Megyei Pedagógiai Intézet, Veszprém; Halmi Erzsébet könyvtárvezető, Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézete, Tatabánya; Kovácsné Németh Mária könyvtárostánár, Feszty Árpád Általános Iskola, Komárom; dr. Lányi Katalin neveléstörténész, Bp.; Oporné Fodor Mária igazgatóhelyettes, Veres Pálné Gimnázium, Bp.; dr. Tóth Dezső, ny. könyvtárvezető, Veszprém; dr. Tölgyesi József főszerkesztő, Veszprém; Ugrin Gáborné ny. könyvtárostánár, szerkesztő, a Bod Péter Társaság elnöke, Bp.

Fotók: Gottlieb Daniela, Tölgyesi József és archív felvételek

Címlapkép: Könyvtárrészlet a veszprémi Bem József Általános Iskolából

A szerkesztő jegyzete	2
Emmer Gáborné: A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 30. vándorgyűlése	3
Könyvtáraink múltjából	5
Celler Zsuzsanna: Konferencia Esztergomban	6
Hírek	7
Ugrin Gáborné: Ünnepi ülés az OPKM tiszteletére	8
Oporné Fodor Mária: Mit jelent nekem a könyvtár...?	10
Emmer Gáborné: Szakértői tapasztalatok az iskolai könyvtárak gyűjtőköri szabályzatairól	12
Halmi Erzsébet: Az iskolai könyvtár szervezeti és működési szabályzatának felépítése	14
Kovácsné Németh Mária: Általános iskolai könyvtár gyűjtőköri szabályzata	16
A Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet pedagógiai szakkönyvtárának szolgáltatásai (Emmer Gáborné)	19
Lányi Katalin: Emlékezés egy múltbeli iskolai könyvtárra	20
Könyvismertetések (E. Bart Margit, Tóth Dezső, Tölgyesi József)	23

Iskolakönyvtáros

Módszertani és tájékoztató folyóirat általános és középiskolák számára

Főszerkesztő: DR. TÖLGYESI JÓZSEF. **A szerkesztőség munkatársai:** EMMER GÁBORNÉ, DR. TÓTH DEZSŐ, JÁKLI SÁNDOR. **Tervezőszerkesztő:** BORDÁCSNÉ MÓROCZA ÉVA. **Médiaasszisztens:** SZENTE VIKTÓRIA.

Szerkesztőségi titkár: T. MIHÁLYI HAJNALKA. **Szerkesztőség:** 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/421-080, 423-244. Fax: 88/421-080. **Felelős kiadó:** VARGA ISTVÁN igazgató. **Kiadja és terjeszti:** NODUS KIADÓ – 8200 Veszprém, Victor Hugo u. 3. Telefon: 88/425-411; 88/423-244; 88/421-080. **Megrendelhető:** a kiadónál. A lap tanévenként ötször jelenik meg. Az éves előfizetési díj: 800 Ft. **Nyomdai előkészítés:** SZURMAY LÁSZLÓ, Veszprém. **Nyomdai munkák:** PROSPEKTUS Nyomda, Veszprém. **Felelős vezető:** SZENTENDREI ZOLTÁN. HU ISSN 1218-0963.

Iskolakönyvtár, könyvtárpedagógia, avagy egy év hozadékai

Mozgalmas volt az elmúlt év az iskolák, a pedagógusok számára, s természetesen bennük a könyvtárak és a könyvtár-ostanások számára is. Újra kellett gondolni számos pedagógiai elvet, az eddig követett tanítási-tanulási gyakorlatot, tananyagstruktúrákat és módszereket, az elmélet és a gyakorlat egymáshoz való viszonyának számos elemét. A pedagógia-történetben mély nyomot hagyó év volt 1998, amely a pedagógiai programok révén új fejlődési szakasz indulását jelentette a hazai közoktatásban.

Természetesnek tartható, hogy a társadalmi-gazdasági változások alapvetően befolyásolják, milyen legyen az iskolák által (is) megvalósuló nevelési és oktatási folyamat. S az is, hogy a századvég felé közeledve, már szem előtt tartva az új évezred első éveinek (talán már: évtizedeinek) globális, euróregionális és hazai szükségleteit, olyan egymásra épülő oktatási, képzési programokra van szükség, amelyek nem csak a kötelező iskoláztatás időtartamára, hanem azon túl, az egész életútra kiterjednek. Azzal, hogy a képzési formák nemcsak kibővültek (például az elektronikus média, a távoktatás stb. révén), hanem tartalmukban, intenzitásukban, a követelményekben megváltoztak, s mind jobban igazodnak az aktuális és hosszú távú alkalmazás szükségleteihez, nem csak a társadalmat, annak egyes rétegeit, hanem az egyéneket is arra ösztönzik, ne maradjanak ki ebből a soha nem látott megújulási folyamatból.

Az elmúlt esztendő ebben különösen jelentős volt a könyvtárosszakma, a könyvtároshivatást az iskolákban vállalók számára. Törvények, rendeletek, különböző jogszabályok indukálták azokat az erőfeszítéseket, amelyeket könyvtárosaink példamutatóan teljesítettek. S ha ebben a folyamatban nem is történt minden zökkenő nélkül, lényegét tekintve elmondhatjuk, a törvény- és rendeletalkotók és az iskolakönyvtárosok közös munkája által olyan tartalmi, módszertani korszerűsítésre kerülhetett sor, amely előrevetíti: az iskolai könyvtár be tudja tölteni feladatát, s olyan lehetőséget biztosít a tanórai és ezen kívüli neveléshez és oktatáshoz, amely az elvárt szándékot, a tanulóknak a következő évtizedekre történő felkészítését biztosítja.

Az információs társadalom szükségletei mind inkább konkrétabb formában és tartalommal jelennek meg a közoktatás-

ban. Ezek közvetítésére nem csak a szakma hivatalai, hanem a szakmai szerveződések is készséggel vállalkoztak. A korábbi évek, évtizedek gyakorlatából tudjuk, egy-egy rendelet tartalmi vonatkozásban igencsak eltérő tartományokban értelmezhető a megvalósítás során. S ha ma talán egyértelműbbek is a követelménymegfogalmazások, az iskolák eltérő adottságai, körülményei miatt most sem nélkülözhető, hogy szakmánk különböző érdekeltségű rétegei megvitassák, melyek a teljesítéshez vezető legcélszerűbb utak, módok. Az ilyen közös meditatálásokra, együtt gondolkodásokra, a részletek kimunkálására számos fórum adott lehetőséget.

Május végén Balatonfüreden a Soros Alapítvány konferenciája a Számítógépes iskola a nyílt társadalomért program eredményeinek összegezésére vállalkozott, amelyeken olyan, szakmánkat közvetlenül is érintő témák értékelésére került sor, mint a multimédiás oktatási anyagok fejlesztése, a Jefferson-program, s talán számunkra a legfontosabb: Az iskolai könyvtár megújuló szerepkörben című pályázat lehetőségeinek bemutatása.

Július-augusztus fordulóján Kecskeméten a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 30. vándorgyűlését tartotta. Jeles igazgatási, elméleti és gyakorlati szakemberek összegezték az elért eredményeket, s vitatták meg a hogyan tovább problémáit. Szó volt a telematikai pályázat tapasztalatairól, a könyvtárak együttműködésének jogszabályi háttéréről, az informatikai fejlesztésről, s azokról az egyetemes jogokról, amelyek a könyvtárhasználók számára új lehetőségeket biztosítanak. Ez utóbbiból természetesen következik, hogy a könyvtárainknak fel kell(ett) készülniük a bizonyos elemekben új könyvtári szolgáltatások megtervezésére, gyakorlati kivitelezésére. (Közülük példaként csak néhány: a nem nyomtatott információhordozók állományfeldolgozása, helybenhasználatuk megoldása, az etnikai és a nyelvi kisebbség könyvtári szükségleteinek biztosítása, a szélesebb spektrumú állományféleségek beszerzéséhez a többforrásúságra alapozás, a szakmai önképzés, a könyvtárat használók számának növelése stb.).

A szekcióülések mindig alkalmasak arra, hogy egy-egy részterület, résztéma-

kör problémáit megvitassák a résztvevők. Az ilyen műhelymunkák akkor értékesek, ha az ott megfogalmazottak nyilvánosságra kerülnek, akár plenáris ülésen, vagy részletesebb kifejtéssel publikációk, további, későbbi előadások formájában. E vándorgyűlés nemcsak a megvitatott témák változatosságára, hanem ezek eredményességére is jó példa volt. S tanulságul szolgálhat az a megállapítás, hogy a könyvtárak csak akkor működhetnek eredményesen, ha megteremtik azt az információs hálózatot, amely által azonos, vagy (legalábbis) közel azonos, a könyvtárhasználók igényeihez igazodó szolgáltatást tudnak nyújtani.

A Könyvtárostanások Egyesülete novemberi esztergomi konferenciája a könyvtárral történő tanulás tanításának kérdéseit tűzte programjára. A számos szakmai előadás, a bemutatott könyvtárhasználati órák hasznosan segítettek a szemléletformálást, a problémák és megoldásuk hasonló megközelítését. Természetes, hogy nem hagyható figyelmen kívül az az inspiráló hatás sem, amely ilyen alkalmakkor óhatatlanul megérinti a résztvevőket. Az értékelő összefoglalóban erről éppúgy szó esett, mint a hatékony tanulás módozatairól.

Novemberben még egy jelentős könyvtárosprogram volt: a Bod Péter Társaság ünnepi ülése az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum 40. évfordulója alkalmából. Pedagógiatörténeti tény, hogy az OPKM-nek jelentős szerepe volt az iskolai könyvtárak gondozásában, a hazai és a nemzetközi szakirodalomgyűjtemény létrehozásában, a muzeális anyagok gyűjtésében, s hogy csak a legutóbbi jelentős teljesítményét említsem: a magyar iskola millenniuma kapcsán tervezett kiadványok megjelentetésében, programjai szervezésében. E megemlékezés ahhoz is hozzájárult, hogy nyilvánvaló legyen: a szervezeten is sokrétű szakmaiságnak a jövőben minden korábbinál nagyobb szerepe lesz, s ésszerű együttműködés által javíthatja hivatásunk szakmai, erkölcsi és pénzügyi pozícióit.

Hegyes Róza

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 30. vándorgyűlése Salgótarjánban

„A legutóbbi, Kecskeméten tartott vándorgyűlés hangulata és mondandója lehetővé tette, hogy a következőkkel búcsúzzak: *Ez a szakma felemelte fejét és kiegyenesítette gerincét!* Aki benne él könyvtári közéletünkben, az tudja, hogy bajaink, nehézségeink és gyarlóságaink ellenére ez az optimista szakmakép azóta megerősödött. És amikor ennek a vándorgyűlésnek a fő témája a könyvtárosok együttműködése, akkor szakmánk építkezésének egy olyan elemét formáljuk és erősítjük, ami bizonyára tovább erősíti ezt a tendenciát.” *Vajda Erik*, az MKE elnöke e gondolatokkal indította a jubileumi vándorgyűlést.

A konferenciát köszöntők között volt *Várhegyi Attila*, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának államtitkára. A valaha iskolai könyvtárosként is dolgozó, ma ezekért bizonyos szinten felelős személy szájából hitelesebbnek tűnt az az ismert gondolat, hogy a könyvet nem helyettesítheti semmilyen média.

Salgótarján polgármesterének, *Pusztai Bélának* rövid invitálása után *Smitnya Sándor*, Nógrád Megye Közgyűlésének elnöke beszélt az ország legszegényebb megyéjének intelligens régióvá fejlesztéséről. A számítógépes és a távközlési hálózat bővítésével közhasznú, gazdasági, munkaügyi információkkal egészítik ki a polgármesteri hivatalok adatbázisait. A könyvtárak szelektálják, rendszerezik az információkat, a könyvtárosok pedig felhasználják azokat a település otthonná alakítása érdekében.

A téma bizonyos fokú folytatásaként *Rónai Iván* a Közoktatási Minisztérium által meghirdetett telematikai pályázatok tapasztalatairól szólt. Az 1,5 milliárd forintot igénylők között 1998-ban 340 milliót tudtak felosztani 78 nyertes pályázónak. Ennek 60%-a könyvtár, 25%-a múzeum, 9%-a levéltár, 5%-a művelődési intézmény volt. A pénzt elsősorban technikai fejlesztésre fordítják, még mindig kevés a tartalmi szolgáltatás igénye.

A minisztérium könyvtári főosztályának vezetője, *dr. Skaliczki Judit* a könyvtárak együttműködésének jog-

szabályi hátterét vázolta fel. Elmondta, hogy a könyvtárügy fejlesztési stratégiája megvalósításának kulcsterületei között a könyvtári törvényt követő jogszabályok megjelenése, az informatikai fejlesztés, a koordinált dokumentumellátás szerepel.

A várható jogszabályokban az alábbi számonkérendő törvényi elemek szerepelnek majd:

- könyvtárhasználati jogok,
- dokumentumok,
- ellátási rendszer finanszírozása,
- kedvezményes továbbképzési igény,
- könyvtári szolgáltatások, állományvédelem.

Az előadó fontos teendőként jelölte meg az oktatás, a továbbképzés, a szakmai státusz kérdését.

Radó Péter, az Országos Közoktatási Intézet Kutatási Központjának munkatársa a kisebbségi könyvtári integráció témájával átalakította a konferencia addigi látószögét, kisebb mértékű politikai színezetet is adva neki. Az etnikai és a nyelvi kisebbség könyvtári szempontból eltérő státuszáról, az anyaországi kiadványok hiányáról, a NAT népismereti követelményeinek könyvtári feladatairól szólt az előadás. Külön kitért a „romungruk”, a magyar anyanyelvű cigányok közösségi integrációjának ellentmondásaira.

A nyitó plenáris ülés utolsó előadásával visszatértünk a biztosabb „csak”

szakmai területre. Az OSZK olvasáskutatási osztályának könyvtárhasználati felmérését ismertette *dr. Nagy Attila*, az OSZK–KMK munkatársa.

A felsőoktatási intézménnyel bíró városok közkönyvtárainak, megyei intézmények könyvtárainak visszatérő gondja a főiskolai, egyetemi hallgatók könyvtárhasználati szokásai. Néhány megállapítás (*dr. Nagy Attila* szuggesztív következtetései, hangulati összetevői nélkül):

- az egyetemisták 35%-a nem jár könyvtárba,
- a könyvtárhasználók 60%-a az egyetemi, 40%-a a közkönyvtárba jár,
- jellemzően a kölcsönzés, a fénymásolás lehetőségét veszik igénybe,
- 10% alatti az internetes szolgáltatás,
- a szakkönyvtárakban kisebb szolgáltatást tapasztalnak a hallgatók.

Az első nap zárásaként a könyvtárosok szavazatai alapján kiosztották a Fitz József-díjakat a következő kiadóknak: *Magyar Könyvklub*, *Corvina Kiadó*, *Mezőgazdasági Kiadó*, *Officina Nova Kiadó*.

Munkájukért MKM-émlékérmet kaptak:

- *Fehér Miklós* – Balassi Bálint Könyvtár, Salgótarján
- *Ráthai Erzsébet* – Somogyi Könyvtár, Szeged
- *dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi* – KLTE, Debrecen
- *dr. Szabó Imréné* – Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, Győr
- *dr. Tóth Gyula* – Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely
- *Fülöp Géza* – Marosvásárhely.

A második nap a szekcióülések jegyében felt el.

- a) *A könyvtári törvény és együttműködés* szekcióban a központi szolgáltatások, az országos do-

- kumentumellátási rendszer és a könyvtári törvényt követő jogszabályok témája szerepelt.
- b) *Az együttműködés a határon túli magyarság és a hazai nemzetiségek könyvtári ellátásában* témakörben az erdélyi, a szlovéniai, a szlovákiai tapasztalatokról, a könyvtári törvényből adódó magyarországi feladatokról, felelőségi körökről cseréltek gondolatot a résztvevők.
- c) *A könyvtárak együttműködései helyben és szélesebb körben* címmel rendezett kerekasztal-beszélgetésen megyei és városi könyvtárak vezetői mondták el véleményüket. Az OMIKK és a salgótarjáni megyei könyvtár munkatársai már megvalósítási tapasztalatokról is beszámolhattak az „*access library*” és a közhasznú információk szolgáltatásában.
- d) *A Társadalomtudományi szekció és a Bibliográfiai szekció közös ülésén a szakbibliográfiák kooperációban való készítésének előnyeiről és buktatóiról, valamint egy megvalósult együttműködés termékéről: Délkelet-Európa etnikai csoportjainak bibliográfiai kézikönyvéről* hallottak az érdeklődők.
- e) *Az Együttműködés a telematikában* elnevezésű szekcióban *Moldován István*, az Elektronikus könyvtár szekció elnöke ismertette a virtuális könyvtár legújabb eredményeit, majd *Gyüre Péter*, a Dataware Kft. munkatársa szólt az osztott katalógizálásra kifejlesztett Vocal-rendszer előnyeiről, megújulásáról. A következő előadó, *Vajda Erik* a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA) jövőjéről beszélt, letéve a voksát a „közös” katalógizálás fogalma mellett az „osztott” katalógizálás ellenében. A közös katalógus lassan központi funkciók betöltésére is alkalmassá válik, amikor lelőhelyforrásként, időszak kiadványok jelentős adatbázisaként a katalógusre-

kordok általános helyévé válik (kb. 5 éven belül).

A kis méretű szakkönyvtárak katalógusainak internetes szolgáltatása címmel *dr. Tapolcai Ágnes* az Állatorvos-tudományi Egyetem Könyvtárának tapasztalatait osztotta meg az ülés közönségével. A TINLIB-DOS, Novell alapú rendszere WEB-es kérdező felületen is, a „KözEL-Katon” is elérhető, a megfelelő FTP szerverrel biztosítani tudják a katalógusadatokat és a dokumentumok közvetlen kapcsolatát.

Szalai Gáborné a százhalombattai városi könyvtárban kiépített internet szolgáltatás létrejöttének lépéseit vázolta fel. Az önkormányzat, a befektető és a könyvtár összefogása előrevetíti a „virtuális városháza” céljának megvalósulását.

A szekció zárásaként *Horváth Ádám* az OSZK új szoftveréről, az Amicusról adott néhány információt, mely a nemzeti könyvtár új rendszereként válhat később ismertté.

- f) Az iskolai könyvtárosokhoz legközelebb álló program a *Gyermekkönyvtáros szekció és a Könyvtárostánárok Egyesületének* ülése volt *Az együttműködés lehetőségei és gyakorlata a gyermekek könyvtári ellátásában* címmel. Az ülést levezető *dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi*, a Gyermekkönyvtáros szekció elnöke a „friss és igaz információk megszerzésének jogáról, a falak nélküli könyvtár megalkotásáról, a feltárás hiánya és a szolgáltatások hibája miatti információvisszatartás” problematikájáról szólva indította a munkát.

Az iskolai könyvtárakat érintő új jogszabályokban való eligazodást kívánta segíteni *Bariczné Rózsa Mária*, a minisztérium munkatársa. Az 1997. évi CXL. törvény a könyvtárakról, az 5/1998. MKM rendelet a tankönyvellátásról, a 16/1998. MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló jogszabályok iskolai

könyvtár és gyermekkönyvtári vonatkozásait kiemelve a gyermekkönyvtári és iskolai könyvtári munka különbözősége mellett foglalt állást. Nem tartja szerencsésnek a gyermekkönyvtárosok bevonását a NAT könyvtárhasználati ismeretek tanításába, mert a gyermekkönyvtárak elsőrangú feladata az egyéni könyvtárhasználat biztosítása, a „családi háttér” hiányainak pótlása, a civil technikák elsajátítása.

Bariczné Rózsa Mária előrevitette a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának tárcaközi tárgyalásokkal készülő követő jogszabály tervezetét a nyilvános könyvtárak, a szakértői névjegyzék, a szakfelügyelet, az iskolai könyvtár normatívái, a képesítési követelmények témájában.

A könyvtári munka alapfeladatát jelentő állományépítést segítő Országos Dokumentumellátó Rendszerről (ODEL) tájékoztatta a szekciótagokat *Fogarassy Miklós*, az OSZK munkatársa. A nemzeti könyvtár helyett e munka dandárját a megyei, egyetemi könyvtárak végzik, mely nem biztosít teljeskörű hozzáférhetőséget, nyilvántartást. E probléma megoldására – az 1997. évi könyvtári törvény szellemét követve – hozzák létre a könyvtárközi kapcsolatokat, közhasznú információkat, központi szolgáltatásokat segítő centralizált rendszert.

A programban meghirdetett ceglédi városi könyvtári tapasztalatok ismertetését a szerző, *Holló Erika* távollétében *dr. Suppné* vállalta fel, kiegészítve saját következtetéseivel. Kiemelte, hogy a gyermekkönyvtár és az iskolai könyvtár kooperációjához érdekazonosságra, önkéntességre, egyenrangúságra van szükség.

A közös fejlesztési programok nem nélkülözhetik az önkritikus, de pozitív gondolkodású helyzetelemzést, az együttműködés formáinak (gyűjtőköri, állományfeltárási, szolgáltatási, pr-vekenységbeli, könyvtárhasználati is-

meretek tanítása és gyakoroltatása) rögzítését.

Sajnos, a következő előadásra a rossz időbeosztás következtében csak néhány perc maradt. *Dr. Nagy Attila: A könyvtárak együttműködése a 10–14 éves gyermekek ellátásában című tanulmányát a nagy érdeklődésre való tekintettel egy közeli könyvtárostánári rendezvényen remélhetőleg meghallgathatjuk.*

A sok-sok szakmai információ, probléma, eredmény után a záró plenáris ülésen elhangzott a szekciók munkájának ismertetése, majd *Poprády Géza*, a MKE alelnöke baráti találkozóra invitálta a konferencia résztvevőit.

A gondos salgótarjáni házigazdák igen színvonalas és kedves programmal szórakoztatták vendégeiket. A jól sikerült este után a másnapi kirándulások (Felvidékre, Hollókőre, Somoskő-

re) közül mindenki talált kedvére valót. Aki mégis inkább a városnézés mellett döntött, a vándorgyűlés kiegészítő rendezvényei (kiállítások, múzeumok, szabadtéri programok) közül választhatott.

Összegezve: Ez a jubileumi vándorgyűlés tovább erősítette a könyvtáros szakma presztízsének helyreállítását, értelmiségi méltóságának visszaszerzését.

Emmer Gáborné

Könyvtáraink múltjából

Az ifjúsági és a tanítói könyvtár

Az iskolai oktatás irányítói már a 19. században törekedtek arra, hogy a tanításhoz és a tanítói munkához megfelelő (nem tankönyvi) könyvek álljanak rendelkezésre. Az 1868. évi XXXVIII. törvény ezekkel kapcsolatos előírásai – a kor követelményeihez igazítva, továbbfejlesztve – megjelennek a későbbiekben is. Így például az 1907. években is. *Baló József*, a budapesti Állami Tanítóképző Intézet igazgatója három kiadásban is megjelent, A magyar népoktatásügy szervezete című kötetében (a 3. kiadás 1908-as) a következőben ír az ifjúsági és a tanítói könyvtárról:

„Ifjúsági és ezzel kapcsolatban népkönyvtárat minden iskola állítson. Már az iskolában rá kell szoktatni a gyermeket, hogy szabad idejének egy részét olvasással töltsse s így szokja meg ismereteit önnön-maga is szaporítani, mint az majd az életben kötelessége lesz. Népkönyvtár ezzel kapcsolatban arra való, hogy az a szülők számára szolgáltatván olvasmányokat, az olvasás hasznának belátását a nép körében is szórja el, a népet olvasásra is szoktassa s így a művelődését emelni segítsen.

Az ifjúsági és népkönyvtárak számára az olvasmányok sorozatát a

miniszter által kinevezett „Népiszkolai Ifjúsági Könyvtárakat Intéző Bizottság” állította össze s a miniszter ezt jóváhagyta. Az ifjúsági iratokra nézve ezek a követelményeink: 1. A tanuló felfogásához mértek legyenek. 2. Erkölcsi és vallásos irányt képviseljenek. 3. A hazafiasságot elsőrendű célnak ismerjék. 4. Anyyira ne legyenek oktatók, hogy érdekesek ne lehessenek. 5. Kifogástalan stílussal legyenek írva. 6. Szép kiállításúak és ne drágák legyenek.

A tanítónak törekednie kell, hogy a tanulók az olvasást megszeressék, de óvni őket attól, hogy a tanulás rovására olvassanak. Akik iskolai kötelességüknek meg nem felelnek, azoknak nem kell olvasókönyvet adni.

A különböző népiskoláknak az I–III. fokozatbeli ifj. olvasmányokkal való ellátása éppen most van folyamatban.

A *Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa* is nagy szolgálato-
kat tett az ifj. és népkönyvtárak terén, melyeknek jegyzékét is összeállította. A vándorkönyvtárak eszméje is a földművelési minisztérium kezdeményezésére egyre hódít.

De nemcsak ifjúsági könyvtár szervezendő egy jól felszerelt iskolában, hanem tanítói könyvtár is.

A tanítói pálya olyan, mely folytonos önképzést kíván. Mikor a tanítójelölt a tanítóképző-intézetet elvégezte és tanító lesz, akkor veszi észre önálló tanítása közben, mi mindent nem tud ő még. S ha lelkiismeretes tanító, akkor buzgósággal lát hozzá, hogy a hiányzókat pótolja.

Már ezért is szükséges egy célszerűen felszerelt tanítói könyvtár minden népiszkola mellé. De más szempontból is! A tudomány is folytonosan halad, a pedagógiai gyakorlat is folytonosan újabb vívmányokkal áll elő. Aki ezeket figyelemmel nem kíséri, az egyszerűen megszokott mozgású géppé süllyed. Önérzetes, lelkiismeretes tanító ezt nem akarhatja.

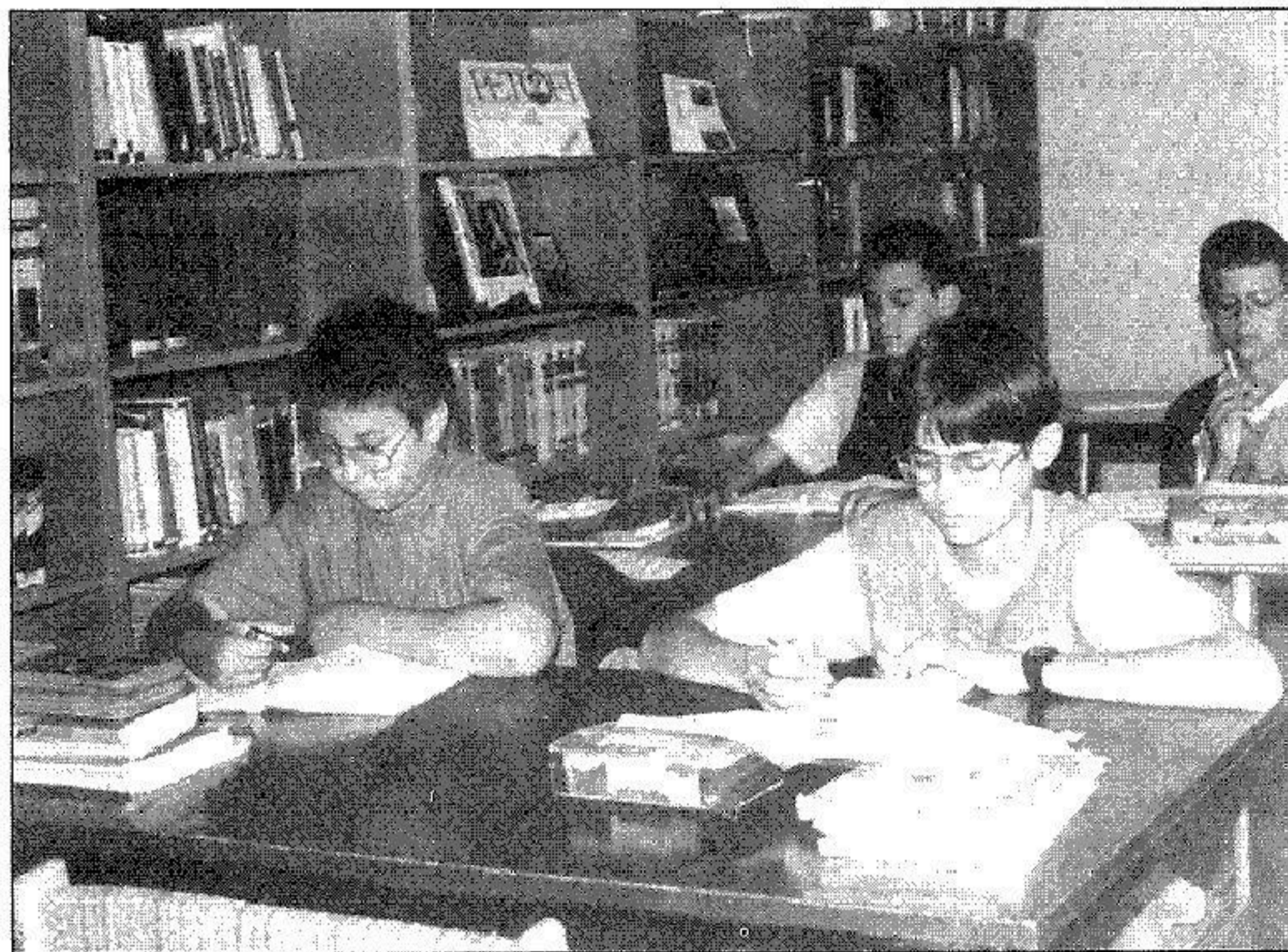
A tanítóra is áll ez: „A jó pap holtig tanul”. S milyen legyen a tanítói szakkönyvtár stb., miféle könyvekből álljon, megtudható az „országos tanszermúzeum” által kiadott felszerelés és könyvtárjegyzékből, melyben a tanítói berendezésére nyolcféle sorozat van összeállítva a könyvtárt szervezni akaró iskola vagyoni állapotára való tekintettel.

A tanulás tanítása könyvtárral

CELLER ZSUZSANNA

A Könyvtárostanárok Egyesülete 1998. november 6–7-én a fenti címmel tartotta meg konferenciáját.

Európai kitekintéssel kezdődött a program. *Loboda Zoltán* (Oktatási Minisztérium Európai Ügyek és Kétoldalú Kapcsolatok Főosztály) bemutatta az európai oktatási reformokban az új eszközöket és megközelítéseket, felhívta a figyelmet arra is, hogy érdemes előkészülnünk az EU-tagságra. Ehhez az iskolai könyvtárakban egyrészt nyelvtudásra, másrészt a tanulás színtereként működő és megújulásra kész könyvtárakra és könyvtárosokra van szükség.

Nahalka István, az ELTE BTK Neveléstudományi Tanszékének adjunktusa szintén kitekintést biztosított a hallgatóságnak, de más dimenzióba, a pedagógia területére. A NAT tanulásmetodológiát bemutató előadását elmondta, hogy radikálisan új felfogás, a konstruktivizmus tanulásmetodológiáján alapul a Nemzeti alaptanterv.

Mit is jelent a konstruktivizmus? Az előadó az ismeretátadással és a tanulás kapcsolatos felfogás történeti változásaival szemléltette, a kialakulás előzményeit bemutatva világította meg:

— Az ókorra és a középkorra a memoriter és a deduktív tanulás volt a jellemző. A tanulók nem a valósággal találkoztak, hanem annak – az ő számukra speciálisan

átgyúrt, feldolgozott formájával foglalkoztak, így tanultak.

— A XVII., XVIII. századot az empirizmus filozófiája hatja át. Comenius megalkotja az erre épülő pedagógiát, mely nála nem is módszer, hanem gondolkodásmód. A tapasztalatokból az elmélet felé vezeti a tanulókat. Az empirikus, induktív tanulás a jellemző.

— A XX. század elején alakultak ki a reformpedagógiai mozgalmak. Lényegük, hogy a megismerés a valóság viszonyainak belsővé válása (interiorizációja), és ez csak cselekvés segítségével lehetséges. A gyermek aktív lény, a tan-

anyag a cselekvésre alapozva épül be.

— Századunk közepén radikális fordulatot jelentett a konstruktivizmus, mely szerint a tanulás állandó konstrukció, a belső világ folyamatos építése. Ehhez alapvető a megelőző tudás, melyhez kapcsolva építi tovább a meglévők rendszerébe ágyazva az új tudást. A tudásról nem lehet megállapítani, hogy igaz-e, vagy hamis, hanem ennél fontosabbnak tartják, hogy adaptív-e az ismeret, vagy sem, azaz lehetővé teszi-e az illető egyed alkalmazkodását a környezetéhez, vagy sem, ill. a tudás beválik-e vagy sem.

Mindezt részletesebben kifejti cikkében, előadása csak a témakör felvillantását szolgálta.

Ezután az előadások egyre inkább közeledtek a könyvtárpedagógia gyakorlati kérdéseire.

Homor Tivadar „A NAT tanulásmetodológiájának elemzése a könyvtárhasználat, a többkönyvűség szempontjából” címmel mondta el gondolatait. Abból az alapkérdésből indult ki, hogy mit is jelent a tanulás, a nevelés és a tudás. Az erre adott válaszokat értelmezte a könyvtárhasználat és a könyvtárhasználatra nevelés irányából. Az értékek közvetítése szempontjából alapvető, hogy a tanulásirányítási folyamat tervezésében és folyamatában is megfelelő súllyal vegyen részt a könyvtár, segítve a differenciálást, a hátránykompenzálást, a személyiségfejlesztést stb., mindezeknek helyszínt, eszközöket (könyv, taneszköz, technikai eszköz) és szellemi háttért biztosítva.

Oroszlány Péter tovább bontotta ki a kérdést a könyvtárra alapozott tanulásmetodológiai munkafeladatait és eszközeit tárgyalva. A tanulás tanításával kapcsolatban többek között elmondta, hogy nehézséget, gondot jelent a motiváció, ami a tanuláshoz és az iskolához fűzi a gyermeket. Ahhoz, hogy legyen az embernek kedve tanulni, belső szabadság szükséges. Ha ezt valami lefoglalja, leéptül a közlésvágy, de beszéd által szabaddá tehető. Kulcsfeladat: Hagy-

duk a gyermeket beszélni a problémáiról! Sok fontos kérdéstről volt szó: az ismeretszerzéshez szükséges képességekről, és azok fejlesztésének gyakorlati, játékos és jókedvű megoldásairól.

Czimer Györgyné könyvtárostánár a NAT koncepciójának megvalósításában nyert tapasztalatairól beszélt. A könyvtári ismeretszerzés módszertana és szerepe a tanulási szokások megala-
pozásában címmel. Már a századfordulón megjelent *Ellen Key* tollából, hogy az egész életen át való tanulásra felkészítés az iskola feladata, mely gondolathoz az 1977-ben először említett információs társadalom elnevezés kapcsolódik, majd 1994-ben már az információs szupersztrádát emlegetik. Ezzel az információszerzés, a tanulás világméretű programmá vált, és a társadalmi boldogulás a tanulástól, a tudástól függ, melynek alapján a népesség kettészakad: magasan kvalifikált szakemberekre és alacsony képzettségű, igen könnyen munkanélkülivé váló rétegekre. Magyarországon a közvélemény szerint az oktatás másodlagos szerepet kapott. Ennek megváltoztatásához a NAT könyvtárhasználati ismereteket

közvetítő blokkja jelentős segítséget nyújthat.

A pedagógiai műhelyek munkájának bemutatására, magára a gyakorlatra másnap került sor.

Paffériné Tassy Olga, a szolnoki Varga Katalin Gimnázium tanára élényszerűen mutatta be gimnáziumának az önálló tanulás megtanítása területén megtett lépéseit, az 1973-ban megindult kísérletektől napjaink személyiségfejlesztéssel is kiegészített stúdióit.

Kerékgyártó Éva igazgató és *Csatári Tiborné* könyvtárostánár a kocszi Vincze Imre Általános Iskola életét mutatták be videofelvételről, megismertetve a résztvevőket azzal, hogyan segítik tanulóikban a tanulási képességeik kialakulását. Az iskolában 20 pedagógus dolgozik (öten beszélnek idegen nyelven, tízen alapfokú nyelvvizsgára készülnek), 233 tanuló 11 tanulócsoportot alkot, 10 szakkör működik, sok a rendezvény, a kiscsoportos foglalkozás, a könyvtári szakóra. *Oroszlány Péter* módszerével tanítanak, mely csak az egész tantestület összefogásával lehetséges, úgy, hogy minden félévben két módszertani hetet tartanak.

Végül a Szent-Györgyi Albert 12 éves folyamatos iskolában videóra felvett órát tekinthettünk meg, melyet a könyvtárostánár, *Tóth Viktória* vezetett be az előkészületek felvillantásával, majd a 45 perces felvétel következett (középkori városi élet) könyvtárhasználatra épülő szakóra bemutatásával. Az óra célja a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek (katalógus és segédkönyvek) alkalmazása az ismeretszerzésben a 6. osztályban.

Haralyi Ervinné a videofelvétel felhasználását főképpen a szaktanárok és könyvtárostánárok továbbképzésében tartja fontosnak, azután, hogy rövidebb formában készül el és módszertani segédlettel is kiegészül.

A kétnapos ülészakot *Dán Krisztina*, a KTE szakmai alelnöke összegezte. A könyvtárhasználati órákat úgy jellemezte, hogy ki kell alakítani a „forrásalapú tanulás teljes ívű algoritmusát”, a hatékony tanulás módozatait. Ebben a munkában alapvető az együttműködés az egész iskolán belül, és ezt a munkát egyedül a könyvtárostánár nem végezheti, hanem iniciálhatja, inspirálhatja azt. Ez a valódi feladata.

Hírek, adatok, közlemények

Folyóiratokban olvastuk...

A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* januári számának vezető írása Ha halkan szól a zene, akkor is lehet táncolni szimbolikus címmel *Papp Istvánnak* a prágai Goethe-Institut és az Institut Français által 1998. december 3-4-én rendezett, A közkönyvtárak egy új Európában II. konferencián elhangzott előadászövege.

Egy érdekes dokumentum közlésére is sor került: az 1917-ben Budapesten kiadott „A gyakornokok szolgálati szabályzata” előírásaival ismerkedhetnek meg a könyvtárosság története iránt érdeklődő olvasók.

Bényei Miklós Közkönyvtárak az idő sodrában című írásában a városi könyvtárak történetét tekinti át (ha nagy vonalakban is) a XIV. századtól napjainkig. (A szerző előadásaként 1998. május 3-án a győri Városi Könyvtár centenáriumi rendezvényén hangzott el.)

A Műhelykérdések-rovatban *Kökény Éva* (Interperszonális kapcsolatok gyermekkönyvtárban). *Lakatos Éva* (Gyermekkönyvtári konfliktushelyzetek és kezelésük), valamint *Németh Tiborné* (A Vas megyei községi könyvtárak helyzetének alakulása 1989 és 1997 között) írása olvasható. (Kökény Éva írása eredetileg ugyancsak előadászöveg, amely a MKE gyermekkönyvtáros szekciója konferenciáján, Szentendrén hangzott el 1998. november 6-án.) A Fórum-rovatban *Bánhegyi B. Miksa* írását (Levél Szent Jeromoshoz) követően az Informatikai és Könyvtári Szövetség hírei, valamint a MKE Hírlevele adnak eligazító információkat. (Ez utóbbiból felhívjuk a figyelmet a *Pályázatok, képzési lehetőségek* és az *Előzetes rendezvénynaplár* című összeállításokra.)

*

A Könyvtárhasználat decemberi számában bemutatkozik az új szerkesztő, *Benkő Ilona*, aki a budapesti Karinthy Frigyes Gimnázium könyvtárostánára, valamint az OKSZI iskolai könyvtári szaktanácsadója. *Szerkesztői munkájához sok sikert kívánnak az Iskolakönyvtáros munkatársai!*

E lapszám írásainak többsége a Bod Péter Könyvtárhasználati Versennyel foglalkozik. *Mészáros Sándor* a Könyvtárak Dél-Zalában című kötetet ismerteti, *Balogh Jenőné* a Soros Informatikai Konferencián elhangzott előadásának anyagát (Egy kattintás a világ – Besenyőtelken is) adja közre. Ugyancsak itt olvasható *Kalmárné Morcsányi Rozália* értékelése a Soros Alapítvány könyvtárfejlesztési támogatásáról. A lapszámot kiadványismertetések zárják.

Ünnepi ülés az OPKM tiszteletére a Bod Péter Társaság rendezésében

UGRIN GÁBORNÉ

A Bod Péter Társaság ünnepi ülésre hívta az érdeklődőket az OPKM újbóli megnyitásának 40. évfordulója alkalmából. Úgy, mint 10 évvel ezelőtt, a Villányi úti gimnáziumban találkoztunk. Miben látom az 1988 és 1998 közötti különbséget? Akkor kevesen hitték, hogy van mit ünnepelnie a közoktatás könyvtárügyéért fáradozóknak. Az akkori találkozó előtt az egyik leg-erősebben tiltakozó vezető *Balázs Mihály*, az OPKM főigazgatója volt. Azonban látva a sok derűs arcot, velünk örült a rendezvény óráiban.

Öt évvel ezelőtt az OSZK nagytermében találkoztunk. Sokan jöttek el, hogy találkozhassanak régen látott kollégákkal és emlékezhessenek az OPKM korábbi munkatársaira, a könyvtár eredményeire.

Az idén már az OPKM is rendez ünnepélyt december 11-én. A könyvtárostanároknak több találkozási lehetőségük van megyén belül és országos rendezvényeken. Társaságunk most szűkebb körben szervezte meg az ünnepi ülést 1998. november 13-án.

Célunk a találkozó első részében egy mai, égető kérdéskör felvetése volt. Milyenek az érettségi előtt álló 11. és 12. osztályosok könyvtári lehetőségei, könyvtárhasználati ismeretei és könyvtárhasználati szokásai? Míg a hívásunkat elfogadó 18 nappali és esti tagozatos középiskolás 10 órától írásban és szóban válaszolt *Melykóné Tózsér Judit* (Hatvan, ált. iskola), *Cselényi Imre* (OSZK), illetőleg *Barcsay Zsuzsa* (Bp., szakközépiskola), *Halmi Erzsébet* (Tatabánya, ped. int.), *Havas Katalin* (Bp., FSZEK), *Koncz István* (Aszód, gimn.), *Vayné Pádár Éva* (Bp., egyetemi könyvtár) kérdéseire, ez alatt az iskolából, az OKI-ból, az OPKM-ből, a MKM-ből érkezettek, igazgatók, tanítók, tanárok, kutatók és szakkönyvtárosok meghallgatták *Csoma Gyula* tanár (OKI) „A könyvtár értelme az érettségi előtt álló felnőttek életében” című előadását. Külön írás témája lehet mindaz, ami 40 perc alatt elhangzott.

A tanár úr szavait januári ülésünkön tovább folytatjuk, mert záró gondolatával egyetértettünk: ismerjük már a lehetőségeket, megfogalmaztuk kérdéseinket. Ezután minél előbb konkrétan meg kell határoznunk a feladatokat és a feladatok elvégzéséért felelős helyeket,

hogy a fiatalok többsége is érje el azt a szintet, amit a jelenlevő jól tájékozott, gondolataikat világosan és szépen kifejező fiatalok nyújtottak. Törekednünk kell arra, hogy minél több kolléga dolgozzon a 18. századi Bod Péter szellemében: „... mert valamilyen a hazának ártani nem szabad, azonképpen annak nem használni mi-

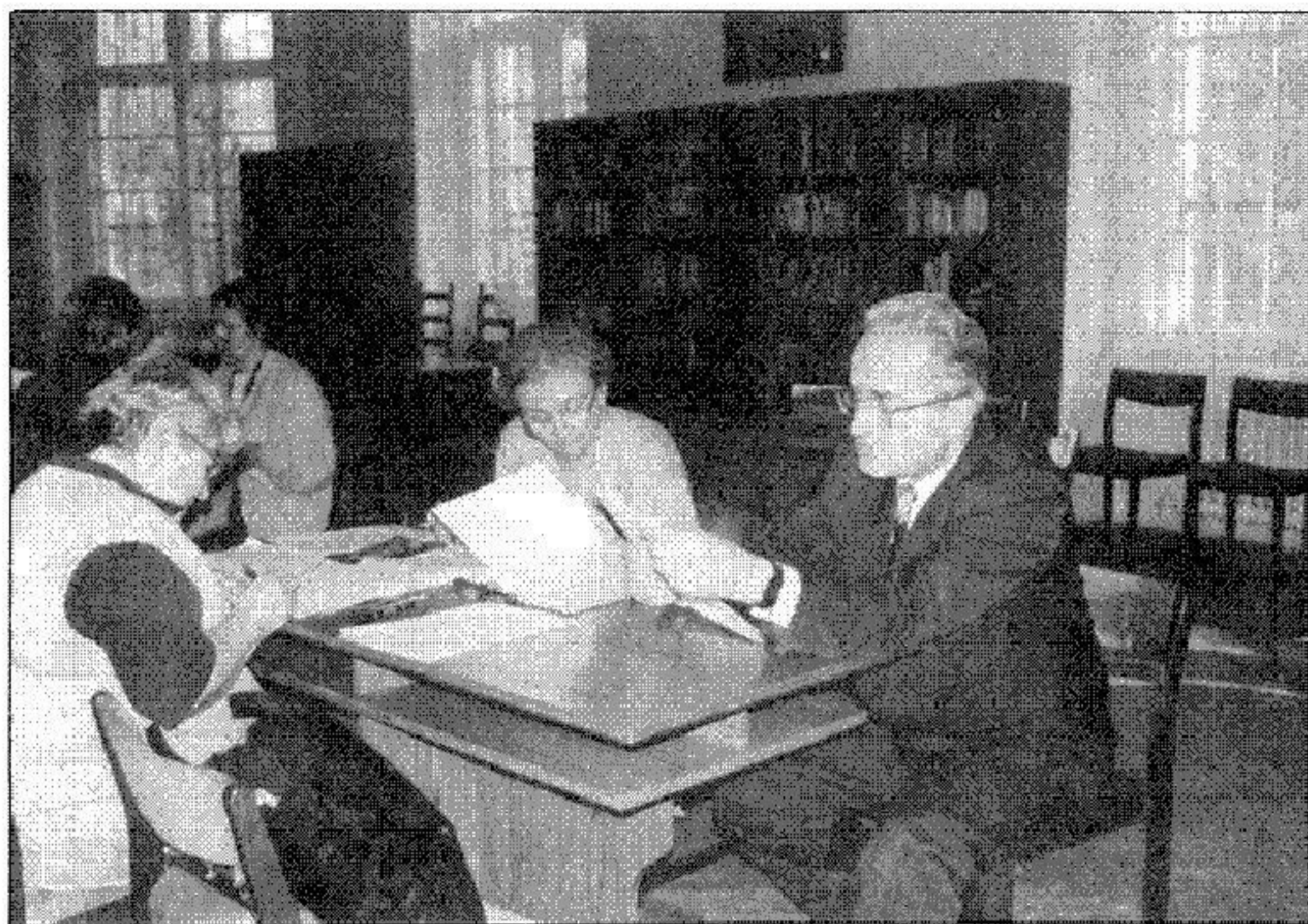
kor lehetne, nagy vétek”. A törvényi előírás megjelenése, parancs és külön díjazás nélkül is úgy, amilyen önzetlenül végezték most is munkájukat a már felsorolt kérdezők, és az írásbeliket véleményező, javító kollégák: *Balogh Lászlóné*, *Csepeti Péterné*, *Molnár Vilmosné*, *Apai Béláné*, *Förhécz Istvánné*, *Gereyné Dezsényi Magdi*, *Vetési Ferencné*.

A találkozó első részének befejezéséül a fiatalok az Emléklapon kívül a KV ajándékkönyvét vették át. Ezután a BPT elnöke *Csoma Gyula* tanár úrnak, az OKI tudományos csoportvezetőjének nyújtott át első alkalommal olyan zöld színű Emléklapot, melyet a BPT vezetősége – több pedagógus és országosan ismert szakember véleményének meghallgatása után – adott át, juttatott

el 51 pedagógiai vagy könyvtári szakembernek, akik az iskolaügyet önzetlenül, folyamatosan támogatták az 1958-as évek után: a korábbi MKM irányítóknak (*Kelemen Elemér*, *Pozsgay Imre*, *Dobos Krisztina*, *Kálmán Attila*), OPKM vezetőknek (*Rácz Aranka*, *Balázs Mihály*, *Horváth Tibor*, *Tóthné Környei Márta*), iskolaigazgatóknak és

helyetteseknek (*Restyánszki Lászlóné, Hoffmann Rózsa, Fabulya László, Szabedy Tas, Oporné Fodor Mária*) az OSZK (*Csapó Edit*) és a MKE (*Billédi Ferencné, Papp István, Vajda Erik*) munkatársainak, szerkesztőknek (*Gerő*

Az ünnepi ülés második részében elsőként dr. Károlyi Ágnes (Amikor az OPK a Horváth Mihály téren volt), majd dr. Apai Béláné (Könyvtárostánár lettem 1967-ben) tartott előadást. A múltat idézte a soproni *Pröhle Jenőre*

Gyula, Tölgyesi József), a felsőoktatás tanárainak (*Bényei Miklós, Suppné Tarnay Györgyi, Székelyné Sipos Klára, Czine Mihály, Mészáros István*), vállalati igazgatónak (*KV:Maróti Istvánné*), informatikusnak (*Mohai Lajos*), megyei könyvtárosoknak (*Ambrus Zoltán*, pedagógiai: *Halmi Erzsébet, Zelles Ilona*), kettős funkciójú könyvtárkönyvtárostánárainak (*Fasang Márta, Gerencsér Valéria, Király Éva*), a FSZEK könyvtárosainak (*Tverdota Miklósné, Vayné Pádár Éva*), a Pro Renovanda Cultura (*Bánhegyi Miksa*), civil szervezetek elnökeinek (Olvasókörök Szövetsége: *Szente Ferenc*, Budapesti Pedagógusok Szakmai Szervezete: *Ligeti Csákné*), és az elhunytak hozzátartozóinak (*Kepes Ágnes, Kisfaludi Sándor, Kovács Máté, Vargha Balázs*).

Az első rész utáni félórás szünet lehetőséget adott a fiatalokkal való beszélgetésre, a dombóvári, pesti, aszódí, budaörsi, pécsi, kunszentmiklósi, pápai és baktakéki vendégek találkozására.

gondolva lánya, *Pröhle Éva*. A megjelentek *Jobbágy Károly* hangját hallgatták meg magnóról, mellyel a költő, könyvtárostánár özvegye tette emlékezetesebbé a délutánunkat. A program befejezésésként *Oporné Fodor Mária* igazgatóhelyettes vallott a „Mit jelent nekem a könyvtár tanulóként, anyaként, tanárként, iskolavezetőként?” című előadásában.

A délután befejezésésként az írásban érkezett üzeneten kívül több felszólaló mondta el gondolatait a múltról, a jelenről, és a jövőről: *Gelencsér Gézáné* (Pécs), *Restyánszky Lászlóné* (Baktakék), *Csepeli Péterné* (Bp.).

A rendezvény után a BPT vezetősége tervet készített 1999-re és 2000-re. Elsőként szerepel, hogy az ülésen felvetődött egyik-másik téma érdemi kifejtésére vissza kell térni, pl.: Esti tagozatosok könyvtári ellátása, Érettségi előtti években osztályfőnöki órák a könyvtárban. A „Könyvtárostánárok, iskolai könyvtárak 1958–1978 között” című visszaemlékezések leírása bizonyára erőt adna a pályához való hűséghez...

Muzeális értékű taneszközök katalógusa cd-romon

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum 28 gyűjteményéből válogatta ki azt a közel ezer muzeális értékű taneszközt, amelyet a magyar iskola millenniuma alkalmából kívánt bemutatni, hogy reprezentálja a hazai közoktatás múltját, értékeit.

Az egyes taneszközök tantárgy, témakör, tanszertípus és lelőhely szerint kereshetők, illetve név szerint hívhatók. A 650 megabit kapacitású cd-rom 873 színes, ill. fekete-fehér fényképet, 20 percnyi videófelvételt, 20 percnyi hanganyagot, 108 perc zenei aláfestést és fél-ezer oldal szöveges információt tartalmaz. A program Windows kezeléssel működtethető. Az egyes oldalakon minden tárgyról színes álló- vagy mozgóképek, szöveges ismertető, a tárgy lelőhelyét, műfaját és tantárgyi helyét jelző szöveg található. A tartalmi ismertetőben pirossal megjelenített szövegek további információt nyújtanak. Hasonló a szerepük a szövegben elhelyezett ikonoknak, illetve az érdekesség-gombnak is. A nagyobb gyűjteményeket hangos kisfilm mutatja be.

Megrendelhető: OPKM
1055 Budapest, Honvéd u.
19.

Mit jelent nekem a könyvtár tanulóként, anyaként, tanárként és iskolavezetőként?*

OPORNÉ FODOR MÁRIA

Kezdjük a legelején, tanulóként, vagy ha tetszik még gyerekként nem is a könyvtár élményét szeretném kiemelni – mert számomra a könyvtár és a könyv elválaszthatatlan –, hanem csak önmagában a könyvet. Ötgyerekes családban nőttem fel, mondhatnánk a mai szóval, hogy polgári családban. Nagyon sok pedagógus volt a felmenőim között. Ebben a családban természetes volt, hogy a gyermek könyvet, könyvet kap ajándékba. Mégis, soha nem fogom elfelejteni a hétéves születésnapomat, amikor a keresztapám hozta a Világszép nádszál kisasszony című Benedek Elek mesegyűjteményt. Nem azért, mert nem kaptam hasonló jellegű könyveket, hanem, mert az volt a fontos, hogy ki adja. Ezt a gondolatot szeretném kihangsúlyozni, különösen olyan pedagógusoknak, akik elkeseredve mondják, annyi könyvet ajánlok a tanulóknak, de hiába, egy sem veszi kézbe őket. Hiába mondom, hogy jó lenne, ha mindenki elolvasná. Ez a felszólítás mindenkinek szól, és nem egynek, személyesen, ahogy én is mindig éreztem a szüleim ajándékában, hogy az ötünknek szól, akkor is, ha most még csak én, mint legidősebb fogom elolvasni. A Világszép nádszál kisasszony című könyv valahányszor a kezembe kerül portörítés közben, meghatottan emlékszem keresztapámra, aki személy szerint nekem kereste, vásárolta, hozta ezt a könyvet.

Ez az első gondolat, ami nagyon-nagyon fontos lenne egy könyvtárostárnak, hogy ott van a lehetősége, hogy személy szerint a gyerekek – akit megismert már, akiről tudja, hogy mire fogékony, vagy mi érdekli, vagy akit irányítani szeretne, hogy merre menjen –, tud ajánlani valamit, úgy, ahogy ezt annak idején a keresztapám tette meg velem.

*Elhangzott Budapesten 1998. október 13-án a Bod Péter Társaság ünnepi ülésén.

Általános iskolámban sorszám szerint álltak sorban a folyosón elhelyezett szekrényekben a könyvek, kék papírba csomagolva, rajta címkére írva a sorszám. Büszke voltam rá, hogy részt vehettem az elrongyolódott könyvek átkötésében. A mai diák nem érzi megtiszteltetésnek tanára ilyen irányú kérését, a jobban nevelt megteszi, de nehezebbre esik. Lehet, hogy nekünk, pedagógusoknak kellene egy kicsit tanulnunk

filmekben. A főhős erkölcsi fölénye elegendő volt, hogy győztesként kerüljön ki a harcból, és azt hiszem, olyan korban voltam, amikor szükségem volt arra a tudatra, hogy az erkölcsi fölény előbb vagy utóbb elnyeri jutalmát. Ugyanez a mondanivalója a mai sikerfilmek zömének, de annyi brutalitással fűszerezve, ami sok egy normális felnőttnek is, hát még egy serdülőfélben levő gyereknek.

Tom Sawyertől, hogy hogyan lehet a munkát örömmé tenni. Az én tanárom ott ült köztünk, ő is kötötte a könyvet és közben beszélgetett velünk, nem az iskoláról, inkább az élet nagy és kicsiny dolgairól.

Abban az időszakban nagyon sok Verne-könyvet kölcsönöztem ki az iskolai könyvtárból. Ma már nem szeretik a gyerekek a Verne-könyveket, nem is ajánljuk nekik. Ezekben a regényekben mindig az erkölcsi fölényben lévő győzött, és nem úgy győzött, hogy brutális lett volna benne, mint ahogy a mai

Saját gyerekeim első könyvtári élményüket a kerületi gyermekkönyvtárban szerezték, ahova óvodából, iskolából hazafelé menet betértünk, leültünk a kisékékre és átnéztük az éppen legfrissebben megjelent gyermekfolyóiratot, melyből ma már oly sok van, hogy egy négygyerekes családnak nem telik rá. Ott az asztal körül ülve nemcsak felolvastam a kicsiknek, hanem jókat beszélgettünk is. Majd kikölcsönöztük a National Geographic egyik természetfilmjét. Mi ezeket néztük otthon, nem a videótékák félelmetes és

brutális kalandfilmjeit. Néztük, így többszámban, mert nem a pótmama szerepét töltötte be a videó, hanem jó kis családi beszélgetésekre, együttlétre adott alkalmat, ahol rögtön meg lehetett válaszolni kíváncsi gyermekeink kérdéseit.

A gimnáziumban az első tanítási napon nem jelentkeztem osztálykönyvtárosnak, így később meg kellett dolgoznom érte, hogy az lehessen. Könyvtárosnak semmibe se került volna engedélyezni, mikor két évvel később eljutottam oda, hogy megkérjem, hadd legyek én is osztálykönyvtáros. Nem voltam ismeretlen számára, hiszen addig is naponta bejártam a könyvtárba. Mégis, ahhoz a pedagógiai fogáshoz folyamodott, hogy előbb bizonyítani kellett kitartásomat. Nem adta ingyen az osztálykönyvtárosságot, ki kellett érdemeljem. A mai rohanó világban van-e annyi időnk, hogy ne adjunk gyerekeinknek, diákjainknak mindent ingyen, hanem tegyük lehetővé, hogy kiérdemeljék, és megbecsüljék amit kapnak, hogy később is meg tudjanak kitartóan küzdeni egy-egy cél eléréséért?

Osztálykönyvtárosként sok szép élményem volt. Fontosak voltak a hetenként a nulladik órában tartott megbeszélések, melyeken mindig egy-egy könyvet ismerttettem valaki, vagy egy mindenki által kötelezően elolvasott könyvről beszélgettünk. Ekkor ismerem meg többek között Stefan Zweig műveit, melyek nagy hatással voltak rám. Ennél is fontosabb volt, hogy soha nem tudtam a könyvtárból kijönni úgy, hogy a könyvtárosnak legalább egy-két mondata ne lett volna hozzám vagy a többiekhez. Volt, amikor hosszabban tudtunk beszélgetni, volt, amikor rövidebben, és ezek a mondatok nem a szokványos udvariassági fordulatok voltak, valamit, emberit mindig kaptam tőle.

Amikor elvégeztem az egyetemem és visszakerültem a Veres Pálné Gimnáziumba tanítani, nagyon sok segítséget kaptam kollegaként is volt könyvtáros-tanáromtól. Nemcsak a folyóiratok cikkeire, egy-egy jó könyvre hívta fel a figyelmemet, lehetett vele beszélgetni a

napi munkában felmerülő pedagógiai problémákról, órát is látogatott nálam, és őszintén véleményt mondott tanításonról. Tőle hallottam azt az igazságot, hogy nem az a fontos, hogy síri csend legyen a tanórán, hanem az, ha azt akarja a tanár, hogy mindenki rá figyeljen, akkor azt el is tudja érni.

Könyvtáros-tanárom azt a feladatot adta nekem, próbáljam elérni, hogy tanítványaim közül minél többen látogassák rendszeresen az iskola könyvtárát. Mivel tantárgyaim, a matematika és fizika tanítása közben soha nem felejtettem el a tudománytörténeti érdekességeket is elmondani, most változtattam munkamódszeremen, csak felvettem egy-egy kérdést, és a tanulóira bízta a kutatást, miközben javasoltam nekik, hogy az iskolai könyvtárban nézzenek utána. Néha megizzasztottam a kolleganőmet, hogy segítsen a diákoknak megtalálni a választ, és közben nemcsak odaszoktattuk a diákokat a könyvtárba, de együtt nevelgettük is őket.

Így jutottunk el odáig, hogy könyvtáros kolleganőm kezembe nyomott egy folyóiratot, olvasd el, milyen tanórákat tartottak könyvtárban, próbálkozz meg te is vele. Három hétig minden délutánt a könyvtárban töltöttem, az összes matematika tárgyú könyvet átnéztem, meg sok egyéb könyvet, folyóiratot is, és megszületett első könyvtári matematika órám. Mindig is fontosnak tartottam a gyerekekben eredendően meglévő kreativitás megőrzését, továbbfejlesztését, és a matematikai és könyvtári ismeretszerzésen kívül erre is igen alkalmas a könyvtárban tartott tanóra. Ugyanakkor nagyon izgalmas is, mert a tanulók könyvtári tájékozottságán, ötletességén múlik, valóban megtalálják-e ezt az ismeretet, amire az órán szükség van.

Az első könyvtári órát követték a többiek, fizika- és számítástechnika órát is tartottam a könyvtárban, a fizikaóráról a kísérlet sem hiányzott, pl. a tehetetlenség törvényének tanításakor a könyvtári kiskocsin levő könyvek voltak a kísérlet alanyai.

Fontosak-e a könyvtári órák? Sok kollegám szemében amolyan fölös-

leges bohóckodásnak, magamutogatásnak, jobb esetben elvesztegetett időnek tűnnek. Másképp vannak vele a diákok, ha őket megkérdezem, emlékeztek-e, voltunk-e lenn tavaly is a könyvtárban órát tartani, ők mindig pontosan emlékeznek nemcsak a tényre, de a tananyagra is, no meg az érdekességekre, amit ott felderítettünk. Ennél fényesebben senki és semmi nem bizonyíthatja a könyvtári tanórák fontosságát.

Idegenkednek a tanárok a könyvtári óráktól? Igen. Hiszen ketten vannak bent a könyvtáros-tanárral, mindenkit zavart az a tudat, hogy vajon jól csinálom-e, mit gondol rólam stb. Kellő tapintat és egymás tisztelete átsegít ezen a problémán.

Mint igazgatóhelyettes, arra biztatom kollegáimat, hogy évente egy-egy tanórárt könyvtárban tartsanak. Egyre több tanárt lehet erre rávenni, bár nem könnyű.

Ugyanakkor azt szeretném, hogy könyvtáros-tanáraink munkájukat szolgálatnak tekintenek, ahogy én is annak tekintem a saját munkámat. Ahogy jelenleg már nyugdíjas, volt könyvtáros-tanárom tette, mindig segítségére legyenek a tanároknak egy-egy cikk, könyv ajánlásában, legyen kölcsönös egymás megbecsülése. Tudjanak kialakítani könyvtárukban olyan pedagógiai műhelyt, ahova szívesen megy diák és tanár is, ahol közösen keresik a tanításban és nevelésben felmerülő kérdések megoldását. Ahol emberi kapcsolatok születnek.

Ha kialakulnak ezek a kapcsolatok, akkor már akár a kollega, akár a diák kezébe lehet nyomni egy könyvet, olvastad már, nekem tetszik, érdekelne a véleményed stb. megjegyzéssel, így ezzel a személyes kapcsolattal lehet tanítványainkat és kollegáinkat is olvasóvá tennünk. Hiszen szomorú tapasztalat az, hogy a tudás továbbadói, a pedagógusok egyre kevesebbet olvasnak. Akkor lesz gutenbergi bolygónk valóban egy élő és létező bolygó, ha a személyes kapcsolatok nem szűnnek meg benne és ez az emberi kapcsolat olvasóvá teszi diákjainkat.

Szakértői tapasztalatok az iskolai könyvtárak gyűjtőkori szabályzatairól

Az iskolai könyvtárak működésével foglalkozó, vagy arra hatással lévő törvények, jogszabályok megszorodásával időszzerűvé vált az ezen intézményegységek önazonosságának meghatározása. Bár ez a folyamat már a NAT alapján készült helyi pedagógiai programok kidolgozásakor megkezdődött az iskolai könyvtárakban, ugyanis helyi könyvtárpedagógiai mikrotantervük kidolgozásával egyidejűleg átgondolták működési feltételeiket, szükségleteiket, teljesítőképességüket, és a 16/1998. MKM rendelet útmutatásai alapján elkészítették működési szabályzatukat, annak mellékleteként a gyűjtőkori szabályzatot. E néhány oldalas dokumentumról készítenők szakértői vélemény. Mikor szakértőként kezembe vettem az első gyűjtőkori szabályzatot, szempontokat kerestem az elemzéséhez. Az alábbi kérdések toltak fel bennem:

1. Kinek készül a szakértői vélemény? Az igazgatónak, könyvtárosnak, fenntartónak? Ki bíz meg a feladattal?
2. Mi lesz a hiányos, pótlásra szánt gyűjtőkori szabályzatok sorsa?
3. Minek kell megfelelnie e részdocumentumnak:
  - A közoktatási törvénynek?
  - A 16/98-as MKM rendeletnek?
  - A helyi pedagógiai programnak?
  - Valamennyinek egyszerre?
4. E környezetéből kiragadott szabályzat szolgálja-e a működési szabályzat többi részében foglaltakat? A teljes működési szabályzat áttekintése nélkül ezt hogyan tudom megállapítani?
5. Az iskola pedagógiai programja nélkül hogyan állapítom meg, hogy az elkészített szabályzó valóban annak megvalósítása eszközéül került kidolgozásra?

6. A könyvtárpedagógiai program és az iskola önmeghatározása hiányában hogyan keresem meg, fedezem fel az iskolai specialitások és a gyűjtőkori hangsúlyok közös pontjait?
7. A könyvtár teljes működési szabályzatának hiányában honnan ismerem meg az intézményegység működési feltételeit?
8. Milyen részletességű legyen az egyes állományrészek speciális sajátosságainak rögzítése? Az esetleges változatok hogyan realizálhatók egy újabb dokumentumban? Kell-e új szakértői vélemény arról is?

Végül is a vizsgált iskolai könyvtáraktól bekértem – ha lehetőségem volt –, a teljes működési szabályzatokat, az iskolai pedagógiai programok – a könyvtáros által meghatározott – könyvtárra vonatkozó részeit és a könyvtárpedagógiai programot. Először az elemzett gyűjtőkori szabályzatot ezekkel az alapiratokkal vettem egybe, majd önmagában vizsgáltam tartalmának teljességét. A dokumentumelemzés során hangsúlyt fektettem:

- a fő- és mellékgyűjtőkör meghatározására,
- a könyvtárostánár és a tantestület állományépítési együttműködésére,
- a gyűjtendő információhordozók típusainak körülhatárolására,
- az iskolán kívüli források használatának kidolgozottságára,
- számítógépes hálózaton elérhető információs források, adatbázisok tervezésére, (Ha nincs, miért hiányzik?)
- más könyvtárak szolgáltatásainak közvetlen igénybevételére, a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségének meglétére,
- az egyes állományrészek speciális sajátosságainak kiemelésére,

- az ismeretközlő irodalom fősztályainak gyűjtési mélységére,
- az ajánlott és házi olvasmányok, munkáltató eszközként használatos dokumentumok megfelelő példányszámára,
- a szépirodalom arányára az állomány egészét tekintve,
- a pedagógiai gyűjteménynél iskolatörténeti, az iskola névadójáról szóló dokumentumok szerepeltetésére,
- a hivatali segédkönyvtár és a kéziratok típusainak és kezelésének mikéntjére,
- a tartós tankönyvek és egyéb taneszközök tartós használatba adásának szabályaira.

Az eddig kezembe került 10–12 gyűjtőkori szabályzat igen különböző módon, eltérő formában alkalmazta a vonatkozó jogszabályokat. Sokan a rendeletek betű szerinti szövege alapján dolgoztak, de a többség felhasználta a Fővárosi Pedagógiai Intézet által 1998-ban kiadott, Dán Krisztina–Dragon Katalin–Homor Tivadar: Így működik az iskolai könyvtár című módszertani útmutatót. Sokaknak segített a Könyvtárhasználat c. szakfolyóirat 1998. évi 3. számában Ambrus Andrásné cikke a tankönyvek és egyéb taneszközök tartós használatba adásának tervezetéről.

A legtöbb iskola – az írásbeli felkérés előtti telefonbeszélgetés hatására – elküldte a könyvtára teljes működési szabályzatát, könyvtárhasználati programját, esetenként helyi pedagógiai programjának általános, könyvtárra vonatkozó részeit is. A tapasztalatom az, hogy az utóbbiakat nem szívesen adják át az intézmények betekintésre, mondván, hogy azt már megnézték, véleményezték, jóváhagyták. Gyakran az iskolai könyvtáros tiltakozik ellene, állítván, hogy ő a pedagógiai program előírásait „befelügyelte” a gyűjtőkori szabályzatba. Ez többnyire valóban így van, de csak a helyi pedagógiai prog-

ram és a könyvtár működési szabályzat aktuális részeinek áttanulmányozása, az elemzésre kapott dokumentummal való egybevetése után dönthető el.

A fő- és mellékgyűjtőkör meghatározásánál alapvető szempont volt az adott iskolai könyvtár feladatrendszere, az iskola arculata. A gyűjtőkör formai, földrajzi, nyelvi határait megjelölték az iskolák, de az idegennyelvi könyvek, a nem hagyományos ismerethordozók gondozásáról kevesebb szót ejtettek a szabályzatukban.

Az iskolán kívüli források használatának kidolgozása szinte teljesen hiányzik az eddigi szabályzatokból, s ez nem az iskolai könyvtárosok rovására írható csak. Véleményem szerint e témában a városi, települési, közművelődési könyvtárak, megyei pedagógiai szolgáltató intézmények kezdeményezésére, kínálatuk megmutatására éppúgy szükség van, mint az iskolai könyvtárak „hálózattá” szervezésére. E munka a pedagógiai intézetek segítségével nagyon nehézkes lenne.

A korszerű iskolai könyvtár nehezen nélkülözheti gyors és hatékony tájékoztatása érdekében a számítógépes hálózaton elérhető információs forrásokhoz, adatbázisokhoz való hozzáférési lehetőséget. Ez ugyan a 16/1998. MKM rendelet szerint csak kiegészítő feladat lehet, de szerencsés lenne megfelelő tárgyi és személyi feltételek megléte mellett megvalósítani. A középiskolák internet hozzáférése ma már biztosított (remélhetőleg). A könyvtár is megérdemel egy kis kábelt, hogy a világhálón található „információs szupersztrádán szörfözve” naprakész, gyors tájékoztatást adjon használóinak.

Az általános iskolák belső hálózatuk kiépítésével közelebb juthatnak a városi vagy világhálózathoz 1–1 géppel. Az iskolai könyvtárosok ügyes érvelése, kitartó, meggyőző munkája alapján talán elfogadja az iskola testülete, hogy hiányzik a könyvtárból a friss, sokirányú, releváns információkat biztosító rendszer. No persze, a könyvtárostannárok személyes példaadása, „élenjárása” sokat nyomhat a latban.

A könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét, feladatát nem érintették a vizsgált dokumentumok, pedig a hasonló gyűj-

tőkör, az eltérő helyi pedagógiai programok kívánta dokumentumállomány erre lehetőséget adna. Talán a tankönyvek terén lenne érdemes először kipróbálni.

Az egyes állományrészek speciális sajátosságainak, az ismeretközlő irodalom fősztályainak gyűjtési mélységének rögzítése kapcsán volt tapasztalható jelentős különbség az elemzett szabályzatokban. Volt, aki rendkívül részletesen, ETO fő- és alosztályokra lebontva határozta meg azon dokumentumcsoport gyűjtésének mélységét, szintjét. Akadt, aki csupán a felhasznált segédlet részletességi szintjét követte. Olyannal is találkoztam, mely megmaradt a száraz felsorolásnál. Úgy gondolom, hogy a részletes témakörök szerinti végiggondolás többlet idő- és energiaigénye megtérül az állományépítés és gyűjteményszervezés során. Hasznosságát növeli, ha esetlegesen könyvtárosi személyi változás történne, a könyvtár egységes fejlesztése biztosítható lenne.

Az ajánlott és a házi olvasmányok, a munkáltató eszközként használatos dokumentumok gyűjtése, a tartós tankönyvek használatba adásának szabályai jelentősen megosztották az iskolai könyvtárosok táborát.

Eltérő volt a véleményük arról, hogy

- Mi tekinthető tartós segéd-eszköznek?
- Kik kapják a segédeszközöket? (Tanárok is?)
- Ki rendeli meg ezeket a tankönyveket?
- A tankönyvtári állomány kezelését, kölesönzését, szétosztását, nyilvántartását ki végzi?
- Hogyan szankcionálhatók a szabályszegők?

Az előírások megtartása mellett minden iskola maga dönt ezen új feladat megoldásának mikéntjéről a saját feltételei tudatában. A még ismeretlen, szokatlan tevékenység kiforrott, akadálytalan végzése többéves próbaidőt és várhatóan több módosítást igényel majd.

Örvendetesen egységesek voltak az iskolai könyvtárak az iskolatörténeti,

az iskola névadójáról szóló kiadványok gyűjtése tekintetében. Felismerve e dokumentumok információs értékét, valamennyien befogadják, gondozzák azokat, növelve ezzel állományuk hatékonyságát.

A hivatali segédkönyvtár és kéziratok gyűjtéséről nyilatkoznak a könyvtárak, de a kezelésükről, esetleges sajátos nyilvántartásukról már nem találtam utalásokat a „szűk” gyűjtőköri leírásban. Valószínűleg a működési szabályzatuk más pontjai tartalmazzák az általam hiányolt részeket.

A mindig szűkös beszerzési keret arra szorította a szabályzat alkotóit, hogy a példányszámok csökkentésével, a szépirodalmi művek szerzeményezésének háttérbe szorításával kalkulálják ki a gyűjteményépítésre szükséges pénzt. Ennek veszélyét, hatását csak a későbbiekben fogják érzékelni, amikor az ajánlott és kötelező olvasmányok, munkáltató eszközként használatos dokumentumok megfelelő példányszámokban nem állnak rendelkezésre, akadályozva ezzel az oktató-nevelő munka eredményességét.

Ugyan a szülők belátására, segítségére továbbra is számíthatunk, de anyagi helyzetük nem mindig teszi lehetővé, hogy segítsenek. Bár az iskolai könyvtár alapfeladata a tanítás-tanulás folyamatában jelentkező szaktanári-tanulói igények teljesíthetőségének biztosítása, azért őrizzük meg a könyvtár „olvasás” hangulatát, mely a szépirodalmi, szórakoztató művek meglétét is megkívánja, hiszen a nevelés egyik hatásos indirekt eszközét kár lenne kiengedni a kezünk-ből.

*

Összegezve: A vizsgált gyűjtőköri szabályzatok általában megfelelnek az alapidokumentumokban foglaltaknak, néhol pontosításra, kiegészítésre szorulnak. De vajon az elkészült szakértői véleményekkel elégedett-e a megbízó, erre volt-e kíváncsi, vagy a szabályzat készítője azokat a hangsúlyokat találta meg a visszajelzésben, amelyekre számított? Néha nagyon szeretném tudni, az érintettek hogyan fogadták a szakértői véleményt.

Emmer Gáborné

Az iskolai könyvtár szervezeti és működési szabályzatának felépítése (Vázlat)

HALMI ERZSÉBET

I. Az iskolai könyvtárra vonatkozó azonosító adatok

- a könyvtár neve
- pontos címe (telefon, fax, E-mail is)
- a könyvtár létesítésének időpontja (jogelődök felsorolása is, ha vannak)
- önálló névhasználatra jogosult egységei (ha vannak)
- érvényes bélyegző.

II. Tárgyi és személyi feltételek

III. Az iskolai könyvtár fenntartása, felügyelete és szakmai irányítása

- Az iskolai könyvtár az iskola szervezetében működik, fenntartásáról és fejlesztéséről a fenntartó az iskolai költségvetésben gondoskodik (önkormányzat, alapítvány, egyház, egyéb természetes v. jogi személy).
- Az iskolai könyvtár felügyeletét és irányítását az igazgató látja el (közvetlenül v. közvetve) a nevelőtestület és a diákközösség véleményének, javaslatainak figyelembe vételével.
- Az iskolai könyvtár munkáját szakmai szolgáltató tevékenységével (szaktanácsadás, pedagógiai tájékoztatás, továbbképzés, módszertani segítség) a területileg illetékes pedagógiai intézet segíti.
- Az iskolai könyvtár munkájának értékelését az országos szakértői listán szereplő szakember végezheti.

IV. Az iskolai könyvtár feladatai (lásd 16/1998. MKM rend.)

1. Az iskolai könyvtár alapfeladata

- gyűjteményének folyamatos fejlesztése, feltárása, őrzése, gondozása és rendelkezésre bocsátása,
- tájékoztatás nyújtása a dokumentumokról és szolgáltatásokról,
- tanórai foglalkozások tartása,

- az egyéni és csoportos helyben használat biztosítása,
- könyvtári dokumentumok kölcsönzése, beleértve a tartós tankönyvek, segédkönyvek kölcsönzését.

2. Az iskolai (kollégiumi) könyvtár kiegészítő feladatai lehetnek különösen:

- tanórán kívüli foglalkozások tartása,
- dokumentumok másolása, új ismerethordozók előállítása,
- számítógépes informatikai szolgáltatások biztosítása,
- tájékoztatás nyújtása az iskolai (kollégiumi) könyvtárak, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekben működő könyvtárak, a nyilvános könyvtárak dokumentumairól, szolgáltatásairól,
- más könyvtárak által nyújtott szolgáltatások elérésének biztosítása,
- részvétel a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserében,
- muzális értékű iskolai (kollégiumi) könyvtári gyűjtemények gondozása,
- közreműködés az iskolai tankönyvellátás megszervezésében, lebonyolításában.

V. Az iskolai könyvtáros feladatai (munkaköri leírás – külön melléklet)

1. A könyvtár vezetésével kapcsolatos teendők

- a) a könyvtárpedagógiai tevékenység tervezése és irányítása,
- b) a könyvtár munkatervének, éves beszámolójának és egyéb beszámolóknak az elkészítése,
- c) részvétel a könyvtárat érintő döntések előkészítésében (pl. átépítés, bővítés, új elhelyezés, berendezés, számítógépes ügyvitel),
- d) a könyvtár működési dokumentumainak készítése, az irattár kezelése,

- e) kapcsolatok az iskolán belül az igazgatóval, a munkaközösségekkel, szaktanárokkal, a diákönkormányzattal, az iskolán kívüli társasintézményekkel, egyéb szervekkel,
- f) szervezői feladatok: könyv- és könyvtárhasználati tanórák helyi tanterv alapján, könyvtári és iskolai rendezvények szervezése, támogatása.

2. Állománygondozás

- A könyvtáros ezt a feladatot a gazdasági vezető, a tantestület és a diákönkormányzat segítségével végzi.

a) A gyűjtőkörnek megfelelő állomány alakít (gyarapít és kivon)

(A gyűjtőköri szabályzat külön melléklet)

Az állománygyarapításra fordítható összeget az iskola költségvetésében kell megtervezni, folyamatosan rendelkezésre bocsátani. A könyvtáros felelős a tervszerű felhasználásért, tudta nélkül nem vásárolható dokumentum a könyvtár számára.

A tartós beszerzésre szánt dokumentumokról egyedi (címleltár) és összesített (csoportos) állománynyilvántartást vezet szakszerűen és naprakészen. (Egyedi nyilvántartású dokumentumok a könyvtárban: könyv, bekötött folyóirat, hanglemez, magnószalag, videó, cd, számítógépes dokumentumok, egyéb.)

Az ideiglenesen beszerzett dokumentumok kezelése: folyóiratok számai, brosrák nyilvántartása.

b) Az állományfeldolgozása (katalógusépités).

Az iskolai könyvtár katalógusai:

A tételek belső elrendezése szerint lehet:

- betűrendes leíró katalógus,
- tárgyi katalógus (ETO szerinti szakkatalógus, tárgyszó-katalógus).

Dokumentumtípusok szerint lehet:

- könyv, folyóirat, hanglemez stb.

- integrált.
- Formája szerint:*
- cédula,
- számítógépes.

Az alapkatalógusokat (betűrendes leíró, tárgyi) kiegészítő katalógusok milyensége és mennyisége függ az iskola profiljától, a használók igényeitől és életkorától.

Az állomány feltárására vonatkozó részletes szabályokat, a katalógusok építésének szempontjait a működési szabályzat mellékletében kell rögzíteni.

- c) *Raktári rend kialakítása és fenntartása, könyvtári letétek és különgyűjtemények.*
- d) *Állományellenőrzés, az állományvédelem jogi és technikai kérdései (vagyonvédelem, tűzrendészet és balesetvédelem is).*

3. Könyvtárhasználat biztosítása, olvasószolgálat, tájékoztatás

A könyvtárhasználat módjai:

- helybenhasználat,
- kölcsönzés,
- csoportos használat.

A könyvtár egyéb szolgáltatásai:

- információszolgáltatás,
- témafigyelés,
- ajánló bibliográfia,
- másolatszolgáltatás.

A könyvtáros vezeti a szolgáltatásokhoz kapcsolódó nyilvántartásokat, ezek:

- kölcsönzési nyilvántartás, statisztikai nyilvántartás,
- könyvtárközi kölcsönzés nyilvántartásai,
- szakórás foglalkozások nyilvántartása,
- előjegyzések,
- deziderátum (beszerzésre előjegyzett dokumentum).

VI. A könyvtárhasználat szabályai (külön melléklet – szabályzat, használók köre, kölcsönzési szabályok)

Az iskolai könyvtár fő feladata, hogy a tanítás ideje alatt és a tanítási órán kívül lehetővé tegye a gyűjtemények használatát.

A használók jogait és kötelelességeit a könyvtárhasználati szabályzat rögzíti, melyet a használók számára nyilvánosságra kell hozni.

Ebben szabályozni kell:

- a használatra jogosultak körét,
- a használat módját,
- a könyvtár szolgáltatásait,
- a könyvtári házirendet.

A használó köteles betartani a szabályokat, köteles rendezni tartozásait az iskolával történő jogviszony megszűnése előtt. Ennek betartásáért a gazdasági vezető és a könyvtáros felelős.

A könyvtár nyitvatartási idejét az igazgatóval történt megbeszélés alapján az éves munkaterv tartalmazza.

A könyvtár helyiségének megfelelően zárhatóknak kell lenni, oda csak a könyvtáros tudtával lehet bemenni. Amennyiben a könyvek más célú helyiségben vannak elhelyezve, a szekrényeknek zárhatóknak kell lenni. E feltételek mellett tud a könyvtáros felelősséget vállalni a könyvtár állományáért és eszközeiért.

A könyvtári házirendnek tartalmaznia kell:

- a könyvtár használatára jogosultak körét,
- a használat módjait és feltételeit,
- a kölcsönzési előírásokat,
- a nyitvatartás és kölcsönzés idejét,
- az állomány védelmére szolgáló (fizikai és jogi) rendelkezéseket.

Ezt ki kell függeszteni a könyvtárban.

VII. Az iskolai könyvtár gazdálkodása

- Az iskolai könyvtár feladatainak ellátásához szükséges pénzügyi feltételeket az intézmény a költségvetésben biztosítja. A fejlesztésre fordítandó összeg megállapításához szükséges az iskolai szintű tervezés.
- A könyvtár fejlesztésére tervezett keretet úgy kell a könyvtárostannár rendelkezésére bocsátani, hogy a tervszerű és folyamatos beszerzés biztosítható legyen.
- Az iskola gazdasági vezetője gondoskodik a napi működéshez szükséges technikai eszközökről, irodaszerekről és a szociális feltételekről.
- A könyvtár működéséhez szükséges dokumentumok, nyomtatványok beszerzése a könyvtárostannár feladata.

VIII. Záró rendelkezések

- Az iskolai könyvtár szabályzata az iskola szervezeti és működési szabályzatának melléklete, a benne nem említett valamennyi kérdésben az iskola szabályzatában foglaltak szerint kell eljárni.
- Az iskolai könyvtár szabályzatát felül kell vizsgálni és át kell dolgozni, ha jogállásában, szervezeti felépítésében, feladataiban változások következnek be.
- Az iskolai könyvtár szervezeti és működési szabályzata a jóváhagyás napján lép életbe.
- Az iskolai könyvtár szervezeti és működési szabályzatának mellékletei:
  1. gyűjtés szabályozása (különösen a speciális gyűjtőkör),
  2. katalógusok az iskolai könyvtárban,
  3. a könyvtáros munkaköri leírása,
  4. a könyvtárhasználat szabályai (könyvtári házirend),
  5. irattározás szabályozása.

Dátum _____

Jóváhagyom:

_____ könyvtáros _____ igazgató

Felhasznált irodalom

1. 16/1998. (IV. 28.) MKM rendelet a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet módosításáról. Magyar Közlöny 1998. 30. sz.
2. 1/1998. (VII. 4.) OM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet módosításáról. (A könyvtár helyiség- és eszköz-szükséglete) Művelődési Közlöny. 1998. 26. sz.
3. Iskolai könyvtárak. Segédkönyv könyvtáros tanárok számára. Szerk. Ballér Endréné. Bp. FPI, 1984.
4. Az iskolai könyvtárak működési rendje. Módszertani útmutató... Bp. FPI, 1992 (Fővárosi Iskolai Könyvtári Füzetek 1.)
5. Így működik az iskolai könyvtár. Szerk. Dán Krisztina. Bp. FPI, 1998.
6. Az iskolai könyvtár. Könyvtárostannárok kézikönyve. Bp. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 1998.
7. Mészáros István: Iskolai könyvtárak a magyar neveléstörténetben. Bp. Bod Péter Társaság, 1994. (Könyvtárostannárok Füzetek, 1.)

Általános iskolai könyvtár gyűjtőköri szabályzata

KOVÁCSNÉ NÉMETH MÁRIA

I. Az iskolai könyvtár gyűjtőkörét meghatározó tényezők

Az iskolai könyvtár tárgyi és személyi feltételei.

Az iskola alaptevékenysége az alapító okiratban foglaltak szerint.

Az iskola képzési rendje, képzési specialitások, irányok.

Az iskolai könyvtár szerepe és feladatai az iskola pedagógiai programjában és helyi tantervében megfogalmazott célok megvalósításában.

Az iskolán kívüli források számbavétele: az adott település közművelődési könyvtárának szolgáltatásai, könyvtárközi kölcsönzés igénybevétele, számítógépes hálózatra csatlakozás lehetősége.

II. Az állományalakítás alapelvei

Az iskolai könyvtáros a folyamatos, tervszerű és arányos állománygyarapítást a tanulók és a pedagógusok igényeinek figyelembevételével végzi.

Az iskolai könyvtár állományába csak a gyűjtőkörébe tartozó dokumentum vehető fel, ajándék útján is csak a gyűjtőkörbe tartozó információhordozók kerülhetnek be.

A NAT, ill. a helyi tanterv teljesítéséhez szükséges dokumentumok beszerzése a legfontosabb.

Szűkös anyagi lehetőségek esetén elsősorban a kézikönyvtárt gyarapítjuk.

III. A főgyűjtőkör és a mellékgűjtőkör meghatározása

Az iskolai könyvtár gyűjteményének széleskörűen tartalmaznia kell azokat az információkat és információhordozókat, amelyekre az iskola nevelő és oktató tevékenységéhez szükség van.

Főgyűjtőkörbe tartoznak a könyvtár elsődleges funkciójából adódó feladatok megvalósításához szükséges dokumentumok.

Mellékgűjtőkörbe a könyvtár másodlagos funkciójából fakadó szükségletek kielégítését szolgáló dokumentumokat soroljuk.

A főgyűjtőkör területei:

Könyvek

— Az oktatáshoz szükséges ill. a könyvtári tájékoztató munkát segítő általános és szaklexikonok, általános enciklopédiák, az egyes tudományágak szintézisei, történetei, évkönyvek, címtárak, almanachok, egy- és kétnyelvű szótárak, atlaszok, törvénytárak, kronológiák, bibliográfiák, repertóriumok, a könyvtári munka szakmai, módszertani segédletei.

— Iskolai tantervek, tankönyvek, tanári segédkönyvek, munkafüzetek, feladatlapok.

— Pályaválasztási útmutatók.

— Munkaeszközként felhasználható ismeretközlő irodalom.

— Házi és ajánlott olvasmányok.

— Szépirodalmi gyűjteményes művek, antológiák, szöveggyűjtemények.

— Iskolai ünnepélyek megrendezéséhez, tanulmányi versenyekhez, vetélkedőkhöz, pályázatokhoz szükséges dokumentumok.

— Helytörténeti kiadványok.

— Az iskola történetével, életével, névadójával kapcsolatos dokumentumok.

— A pedagógusok ön- és továbbképzéséhez szükséges alapvető és a felkészülést elősegítő pedagógiai szakirodalom és határtudományai.

Periodika:

— pedagógiai folyóiratok,

— módszertani folyóiratok,

— könyvtárosszakmai folyóiratok,

— az idegen nyelvek oktatását segítő periodikák,

— a tananyaghoz kapcsolódó, rendszeresen felhasználható szakfolyóiratok,

— a helyi tantervben javasolt gyermek- és ifjúsági lapok,

— pályázati figyelő.

Kéziratok:

— pályamunkák,

— helyi tantervek, segédanyagok stb.

Audiovizuális információhordozók

A helyi tanterv oktatásához szükséges av-dokumentumok, beleértve a számítógépes információhordozókat is.

A mellékgűjtőkör területei:

A nyomtatott és az av-dokumentumokra kiterjesztve:

— az iskola tanulói korcsoportjával foglalkozó, részletkérdéseket tárgyaló felsőfokú szakirodalom,

— az iskoláskor előtti képzés problémáival foglalkozó művek,

— a tanult tantárgyakban való elmélyülést és a tananyagon túlmutató tájékozódást segítő dokumentumok,

— a tanítási órákhoz közvetlenül vagy közvetve felhasználható információhordozók,

— a következő iskolafokozat oktatási segédletei közül a tanterv, feladatgyűjtemények, példatárak, tesztek,

— az egyéni művelődési, szórakozási igényeket kielégítő értékes szépirodalom.

Az iskolai könyvtár gyűjtőköréből kizárt dokumentumok:

— egyetemi és főiskolai jegyzetek, tankönyvek, kivéve: ha kézikönyvként is használhatók,

— irodalmi, esztétikai szempontból értéktelen, kizárólag szórakoztató olvasmányok,

— áltudományos művek,

— értéktelen, csak szórakoztató av-dokumentumok.

IV. Az iskolai könyvtár gyűjteményjellege

A gyűjtőkörbe tartozó dokumentumtípusok:

Írásos dokumentumtípusok:

— könyv,

— tankönyv, tartós tankönyv, módszertani segédanyag,

— periodika: napilap, hetilap, folyóirat,

— kisnyomtatvány, brosúra,

— kotta,

— kéziratok: pl. pályamunkák.

Vizuális dokumentumok:

— hanglemez,

— cd,

— hangkazetta.

Audiovizuális dokumentumok:

- hangosított dia,
- vidcókazetta.

Egyéb információhordozók:

- oktatócsomag,
- szoftverek, cd-rom.

A gyűjtés szintje és mélysége

Az iskolai könyvtár a dokumentumok gyűjtését erős válogatással végzi. Fontos, hogy a tantárgyi programokhoz szükséges irodalom tartalmilag teljes legyen.

Alapszintű szakirodalmat az ismeretek minden területére kiterjedően gyűjtjük.

Kiemelten gyűjtendők a helyi tantervben meghatározott házi és ajánlott olvasmányok, a munkáltató eszközként használatos kiadványok.

Szépirodalmi műveknél a tananyagban szereplő írók, költők válogatott művei, antológiák, szöveggyűjtemények gyűjtése kap elsőbbséget.

Nyelvi elhatárolás

A könyvtár elsősorban magyar nyelven gyűjti a dokumentumokat, de az iskolában tanított nyelvek oktatásához felhasználható segédleteket, a nyelvtudás szintjének megfelelő gyermekirodalmat válogatva gyűjti az adott idegen nyelven.

V. Részletes gyűjtési szabályok

Ismeretközlő irodalom¹

Kiemelt területek: Az iskola speciális képzéséből, hagyományaiból adódó konkrét területek felsorolása.

A teljesség igényével gyűjtjük:

- az alap- és középszintű általános lexikonokat és enciklopédiákat,
- a tudományok, a kultúra, a hazai és egyetemes művelődéstörténet alapszintű és középszintű összefoglalóit,
- a tananyaghoz közvetlenül kapcsolódó alapszintű szakirányú segédkönyveket,
- a tantárgyak alapszintű elméleti és történeti összefoglalóit,
- a munkáltató eszközként használatos alapszintű ismeretközlő irodalmat,
- az intézmény érvényben levő tanterveit, tankönyveit, munkafüzeteket, feladatlapjait,
- a továbbtanulást elősegítő pályaválasztási útmutatókat, felvételi

követelményeket tartalmazó kiadványokat,

- az adott településre vonatkozó helytörténeti kiadványokat,
- az iskola történetével, névadójával foglalkozó dokumentumokat.

Válogatva gyűjtjük:

- a tananyaghoz közvetlenül kapcsolódó középszintű szakirányú segédkönyveket,
- a munkáltató eszközként használatos középszintű ismeretközlő irodalmat,
- az iskolában tanított nyelvek oktatásához felhasználható idegen nyelvű segédleteket.

Erős válogatással gyűjtjük:

- a tanult tantárgyakban való elmélyülést szolgáló és a tananyagot túlmutató alap- és középszintű irodalmat.

Szépirodalom²

Kiemelt terület: Pl. az iskola névadójának és/vagy helytörténeti szempontból kiemelt szerzők művei.

Teljesség igényével gyűjtjük:

- átfogó lírai, prózai és drámai antológiákat,
- a helyi tantervben meghatározott házi és ajánlott olvasmányokat,
- a tantárgyi program által meghatározott klasszikus és kortárs szerzők válogatott műveit, gyűjteményes köteteket,
- a magyar és külföldi népköltészetet és meseirodalmat bemutató antológiákat, gyűjteményes köteteket,
- a nevelési program megvalósításához szükséges alkotásokat.

Válogatással gyűjtjük:

- a tematikus antológiákat,
- a gyermek és ifjúsági regényeket, elbeszélés- és versesköteteket.

Erős válogatással gyűjtjük:

- a tanított nyelvek oktatásához a nyelvtudás szintjének megfelelő olvasmányos irodalmat,
- a regényes életrajzokat, történelmi regényeket,
- a kiemelkedő, de a tananyagban nem szereplő kortárs magyar és külföldi alkotók műveit.

Pedagógiai irodalom

Gyűjteni kell:

- az alapvető pedagógiai és pszichológiai lexikonokat, enciklopédiákat,
- a pedagógiai programban megha-

tározott nevelési és oktatási célok megvalósításához szükséges szakirodalmat,

- a tehetséggondozás és a felzárkóztatás módszertani irodalmát,
- a műveltségterületek módszertani segédkönyveit, segédleteit,
- a tanításon kívüli foglalkozások dokumentumait,
- az oktatási intézmények tájékoztatóit, pályaválasztási útmutatókat,
- az általános pedagógiai és tantárgymódszertani folyóiratokat.

Könyvtári szakirodalom

Kiemelten gyűjtjük:

- az iskolafokokozatoknak megfelelően a tájékoztató munkához szükséges kézi- és segédkönyveket,
- a könyvtárügyi jogszabályokat, irányelveket,
- a könyvtárhasználati ismeretek tanításának módszertani segédleteit,
- az iskolai könyvtárakra vonatkozó alapjegyzékeket.

Válogatva gyűjtjük:

- az elsőfokú általános bibliográfiákat, a fontosabb másodfokú bibliográfiákat, valamint szak- és tantárgyi bibliográfiákat,
- a könyvtári feldolgozó munka segédleteit.

Hivatali segédkönyvtár

Gyűjteni kell az iskola irányításához, gazdálkodásához, ügyviteléhez szükséges legfontosabb kézikönyveket, jogszabálygyűjteményeket és folyóiratokat.

Kéziratok

Gyűjteni kell:

- az iskola pedagógiai dokumentációit,
- a pályázati munkákat,
- az iskolai rendezvények forgatókönyveit,
- az iskolai újság és rádió dokumentációit.

Periodikagyűjtemény

Gyűjtünk:

- pedagógiai folyóiratokat,
- módszertani folyóiratokat,
- könyvtárosszakmai folyóiratot,
- az idegen nyelvek oktatását segítő periodikákat,
- a tananyaghoz kapcsolódó, rend-

szeresen felhasználható szakfolyóiratokat,

- pályázati figyelőt,
- a helyi tantervben javasolt gyermek és ifjúsági lapokat.

Kottagyűjtemény

Az oktatásban, az énekkari munkában felhasználható vagy ünnepekhez kapcsolódó énekes és hangszeres zeneművek kottáit gyűjtjük.

Audiovizuális gyűjtemény

A helyi tanterv oktatásához szükséges av-dokumentumok, számítógépes információhordozók gyűjtése a meghatározó.

VI. A műveltségterületek fontosabb dokumentumai

Anyanyelv és irodalom:

- általános és szaklexikonok, enciklopédiák,
- irodalomtörténeti összefoglalók,
- közmondások gyűjteménye,
- adattárak,
- nyelvtani kézikönyvek,
- szótárak; etimológiai, értelmező, helyesírási, szinonima,
- nyelvtani összefoglalók,
- nyelvművelő segédkönyvek,
- nyelvtani gyakorlókönyvek,
- kifejezésgyűjtemények,
- nyelvi játékok,
- verselemzési gyűjtemények,
- vers-, mese- és népköltészeti antológiák,
- szemelvénygyűjtemények,
- színháztörténet,
- írás-, könyv- és könyvtártörténet,
- szépirodalmi alapművek (magyar, egyetemes),
- kötelező és ajánlott olvasmányok,
- sorozatok,
- módszertani segédletek,
- gyermekfolyóiratok,
- av-dokumentumok, cd-rom.

Idegen nyelv:

- szótárak,
- kifejezésgyűjtemények,
- nyelvkönyvek,
- tesztek,
- módszertani segédletek,
- a tanult nyelv kultúrkörébe tartozó fontosabb antológiák, szemelvénygyűjtemények,
- AV dokumentumok, cd-rom.

Matematika:

- lexikon, enciklopédia,
- összefoglalók,

- képlet- és feladatgyűjtemények,
- gyakorlókönyvek,
- fejtörők, rejtvények,
- matematikatörténet,
- adattárak,
- módszertani segédletek,
- statisztikai zsebkönyvek,
- szoftverek, multimédia.

Ember és társadalom:

- lexikonok, enciklopédiák,
- adattárak,
- kronológiák,
- atlaszok,
- forrás- és szemelvénygyűjtemények,
- módszertani segédletek,
- napilap, folyóiratok,
- fogalomtárak,
- monográfiák,
- felvilágosító, tanácsadó, mentálhigiénés szakkönyvek,
- ismeretterjesztő művek,
- av-dokumentumok.

Ember és természet:

- lexikonok, enciklopédiák,
- összefoglalók,
- atlaszok,
- feladatgyűjtemények,
- állat-, növény-, ásvány- stb. határozók,
- földrajzi, biológiai albumok,
- természettudományos folyóiratok,
- fizikai, kémiai képlet- és feladatgyűjtemények,
- a fizika és a kémia története,
- módszertani segédletek,
- természettudományi ismeretterjesztő könyvek,
- egészségügyi könyvek,
- av-dokumentumok, cd-rom.

Földünk és környezetünk:

- természettudományos lexikonok, enciklopédiák,
- összefoglalók,
- atlaszok,
- albumok,
- folyóiratok,
- adattárak,
- évkönyvek,
- módszertani segédletek,
- av-dokumentumok.

Művészetek:

- zenei, film-, színházi, művészeti lexikonok, enciklopédiák,
- művészettörténeti összefoglalók,
- képzőművészeti technikák szakkönyvei,
- opera- és hangversenykalauzok,

- kottás- és dalgyűjtemények,
- albumok,
- av-dokumentumok, auditív dokumentumok (kiemelten),
- olvasógyakorlatok,
- módszertani segédletek,
- szakfolyóiratok.

Informatika:

- könyv és könyvtártörténeti dokumentumok,
- lexikonok,
- oktatókönyvek,
- játékprogramok,
- feladatgyűjtemények,
- gyakorlókönyvek,
- adatbázisok,
- szakfolyóiratok,
- szoftverek.

Életvitel és gyakorlati ismeretek:

- technikai lexikonok, szótárak,
- összefoglalók,
- technikatörténet,
- szakkönyvek,
- háztartási mindentudók,
- pályaválasztási útmutatók, tanácsadók,
- av-dokumentumok,
- munkavédelmi és Kresz-kiadványok,
- ismeretközlő sorozatok,
- szakfolyóiratok,
- módszertani segédletek.

Testnevelés és sport:

- sportlexikon, enciklopédia,
- sporttörténeti összefoglalók,
- játékszabálykönyvek,
- módszertani segédletek,
- av-dokumentumok.

Keltezés: _____

-----
könyvtárostánár

A gyűjtőköri szabályzatot jóváhagyom:

Keltezés: _____

-----
igazgató

A gyűjtőköri szabályzat elkészítéséhez felhasznált irodalom:

1. *Dán Krisztina:* Az iskolai könyvtárak működési rendje. Módszertani útmutató az iskolai könyvtárak működési szabályzatának elkészítéséhez, átdolgozásához. Bp. FPI, 1992. 73 p.
2. *Dán Krisztina-Drágos Katalin-Homor Tivadar:* Így működik az iskolai könyvtár. Módszertani útmutató az iskolai könyvtárak működéséhez és működési dokumentumainak elkészítéséhez. Bp. FPI, 1998. 171 p.

A Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet pedagógiai szakkönyvtárának szolgáltatásai

A Megyei Pedagógiai Intézet korlátozottan nyilvános, állományát és szolgáltatásait minden olyan érdeklődő (olvasó) rendelkezésére bocsátja, aki a gyűjtőkörének megfelelő szakterületen meghatározott szakirodalmi, illetve szakirodalmi tájékoztatási igénnyel lép fel. Bizonyos információhordozók esetében magánszemélyek nem, csak iskolák kölcsönözhetnek (pl. av-ismerethordozók, multimédia kiadványok), a helybenhasználat nem korlátozott.

L. Gyűjtési szempontok dokumentum-típusok szerint

Könyvek: A könyvtár teljességre törekvően gyűjti a Magyarországon megjelenő kereskedelmi forgalomban terjesztett és a kereskedelmi forgalomba nem kerülő magyar nyelvű kurrens pedagógiai tárgyú műveket.

A pedagógiai határterületeinek irodalmát válogatva, a többi tudományág könyveit erős válogatással, csak a kézikönyvtári gyűjteménybe szerezzük be.

Tankönyvek: Az általános iskolai és a középiskolai közismereti tankönyveket, nyomtatott taneszközöket teljességre törekvően gyűjtjük. (Tankönyvtár)

Periodikák: A pedagógiai folyóiratokat (módszertani folyóiratok, pedagógiai intézetek folyóiratai stb.) teljességgel gyűjtjük. Az országos és helyi napi- és hetilapokat, tudományos szaklapokat erős válogatással szerezzük be. Irodalmi folyóiratokat nem gyűjtünk. Az új műveltségi területek témaköreibe tartozó legfontosabb folyóiratokat beszerezzük. A folyóiratok megőrzésére vonatkozólag a csoportvezető határoz.

Kéziratok (gépiratok): Gyűjtőkörünkbe az alábbi kéziratok tartoznak:

- a megyében folyó oktatási-nevelési kísérletek jelentései, összeggzései,
- az (intenzív) továbbképzések záródolgozatai és egyéb továbbképző tanfolyamok záródolgozatai.

Plakátok, aprónyomatványok: Csak az intézet, illetve az intézet tevékenységével összefüggő plakátokat, aprónyomatokat gyűjtjük, és azokat, melyek a tankönyvtári szolgáltatásainkhoz megfelelőek.

Hangzódokumentumok (magnókazetta, cd-lemez): A pedagógusok továbbképzésében felhasználható hangzódokumentumokat válogatással szerezzük be. Kölcsönözhető példányról is gondoskodunk.

Videófelvételek: Elsősorban a pedagógusok továbbképzésében felhasználható vásárolt, ajándékba kapott, illetve saját készítésű

sú felvételeket gyűjtjük. Az óvodai, az általános iskolai és a középiskolai oktató-nevelő munka segítésére az egyes tantárgyak tanításában felhasználható ismeretközlő videófelvételek gazdag választékának beszerzése is feladatunk, kiemelten gyűjtendő minden, ami a mozgóképkultúra és médiaismeret tanításához szükséges lehet.

Multimédiás kiadványok (cd-romok), számítógépes okatóprogramok: A gyűjtemény az általános iskolai és a középiskolai oktató-nevelő munka segítésére céljából szerveződik. Gyűjtőkörünkben tartoznak az egyes tantárgyak tanításában, a pedagógusok továbbképzésében, a számítástechnikai ismeretek elsajátításában felhasználható számítógépprogramok, cd-romok.

II. A szolgáltatásokat igénybe vehetik a beiratkozott olvasók

- a Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet munkatársai,
- a megye oktatásügyének irányítói,
- a megye pedagógusai, oktatási-nevelési intézményei,
- a pedagógiai kutatásokkal foglalkozó szakemberek,
- a felsőoktatási intézmények nappali és levelező tagozatának hallgatói.

A fentiekben túl a könyvtár szolgáltatásait középiskolai tanulók, illetve szülők is igénybe vehetik.

III. Szolgáltatások

Helybenhasználat:

A dokumentumok közül csak helyben használhatók:

- olvasótermi, kézikönyvtári könyvek,
- folyóiratok,
- kéziratok,
- a tankönyvtári dokumentumok közül minden első példány,
- a nem hagyományos ismerethordozók közül azok, melyeknek készítője csak helybenhasználatot enged (pl. egyes cd-rom-ok esetében), illetve mindegyikből az első példány.

Kölcsönzés:

Az erre a célra gyarapított állományrész-
ből:

- a könyvek 4 hét (max. 7 db)
  - az audiovizuális ismerethordozók és multimédia kiadványok 1 hét (max. 5 db)
- a kölcsönzési határidő – indokolt esetben, amennyiben nincs előjegyzés a kért dokumentumra – egy alkalommal meghosszabbítható.

Olvasói, kölcsönzési nyilvántartások:

A beiratkozott olvasókról tasakos kölcsönzési nyilvántartást vezetünk mindaddig, amíg a számítógépes kölcsönzés bevezetésre nem kerül. Ha ez megtörtént, a tasakos módszert nem alkalmazzuk. **Beiratkozási díj 1999-ben 300 Ft-é, pedagógus igazolvánnyal rendelkezőknek ingyenes.**

Ha az olvasó a kölcsönzési határidőn belül nem hozta vissza a dokumentumokat, késedelmi díjat fizet: a kölcsönzési határidő letelte után egy hónappal: 100 Ft. További késedelméről felszólítást kap. Az I. felszólítás után 300 Ft, a II. felszólítás után 500 Ft a késedelmi díj. A nem hagyományos ismerethordozók késedelmi szabályai hetekre vonatkoznak.

A dokumentumok további kölcsönzéséből kizárjuk azokat, akik háromszor nem hozták vissza időre, vagy nem fizették meg a késedelmi díjat.

Az olvasóknak az általa kölcsönzött és elvesztett, megrongált dokumentumok helyett a mű azonos példányát kell beszereznie, vagy ennek hiányában új értéket megfizetnie.

Előjegyzés:

A kölcsönzésben lévő műveket az olvasó előjegyezteszheti. Az előjegyzett mű beérkezéséről az olvasót írásban vagy telefonon értesíteni kell.

Könyvtárközi kölcsönzés:

Az olvasó részére a gyűjteményben nem található dokumentumokat más könyvtár-ból átkérjük, meghozatjuk. Amennyiben az átkölcsönző könyvtár térítés ellenében küldi a kért dokumentumot, úgy a könyvtárközi kölcsönzés költségeit át kell vállalnia az olvasónak. Ezt a kérés továbbítása előtt az olvasóval közöljük.

Tájékoztatás, irodalomkutatás:

Az olvasó kérésére irodalomkutatás, adatfeltárás, bibliográfia összeállításának segítségét vállaljuk.

Számítógépes információs szolgáltatások:

Információkat szolgáltatunk saját adatbázisunkból, más könyvtárak számítógépes katalógusaiból, az interneten elérhető közoktatási web-helyek anyagaiból. A térítéses szolgáltatások díjáról számlát adunk (beiratkozási, késedelmi díj).

Másolatszolgáltatást végzünk a könyvtári dokumentumokból:

- A/4-es lap 10 Ft
- A/3-as lap 20 Ft

Emmer Gáborné

„A szív és a lélek »karbantartásához«”

Emlékezés egy múltbeli iskolai könyvtárra

LÁNYI KATALIN

Vajon érdemes-e egy hajdani könyvtárról szólni éppen most, amikor világhódító utat kezd az internet?

Az Iskolakönyvtáros című folyóirat szerkesztői jegyzete (1998. 3. sz.) egy „virtuális iskola” előképét rajzolja fel. „Új világ van születőben kezeink alatt” – idézi a gondolatot a szerkesztő, hivatkozással arra, ami egy könyv borítóján olvasható. Az írás rámutat, hogy a telekommunikációs rendszerek használata ma és a jövőben még inkább szinte nélkülözhetetlenné válik. Ez az információs forradalom elkerülhetetlen. Mindenkinek (gyermeknek és felnőtteknek egyaránt) fel kell készülni az új körülményre. Meg kell tanulni okosan, céltudatosan együtt élni ezekkel az új technikai rendszerekkel és használni, alkalmazni azokat.

A felnövekvő generáció kedvezőbb helyzetben van (illetve lesz), mert számukra már alapjaiban adott az új helyzet. Vagyis adott az, hogy „a sulinet-program révén diákjaink megismerkedjenek az információbevitel, -tárolás és -megjelenítés új technikai lehetőségeivel.” Az írás hangsúlyozza, a pedagógusképzésben is fontos feladat az alkalmazásra történő felkészítés.

Ugyanakkor elgondolkoztató, hogy ez az új technikai eljárás nem teszi-e majd túl személytelenné az iskolai munkát, a tanár–diák pedagógiai kapcsolatrendszerét. Azonban az élet azt igazolja, hogy az internetnek életünkbe történő berobbanása mellett a könyvtárak továbbra is jelentős forrásai maradnak a múlt értékeinek (meg)őrzésében. Jelen sorok írója is így ismerhetett meg egy régi könyvtárat: létesítését, működését és annak mába is mutató tapasztalatait. Alapítása Gyulai Ágost (1868–1957) nevéhez fűződik, aki napjainkban már kevésbé ismert pedagógus. Szinte a feledés homályába merült. Személyével a neveléstörténet eddig nagyon keveset foglalkozott. A pe-

dagógusszakma máig is alig ismert képviselője.

Alapforrások általában azt jegyzik róla, irodalomtörténész és pedagógus. Emellett lexikonok és más ismertetőik foglalkozását még a következőkkel jelzik (hol így, hol úgy): irodalomtörténet-író, pedagógiai író, tankönyvíró. Esetenként neve mellett feltüntetik azt is, hogy kritikus, illetve műfordító.

Azonban Gyulai Ágost egész életében (magyar–német nyelv és irodalom szakos szakképesítéssel) pedagógusként munkálkodott. 12 évig gimnáziumban tanított. 1903-ban a Paedagogium (polgári iskolai tanárokat képző intézet) oktatója lett, majd 1920-tól az intézmény mb. igazgatója, 1921-ben pedig a főiskolává minősített intézet igazgatója volt annak a fővárosban működése idejéig. Ezalatt megbízást kapott az 1925-ben alakult Testnevelési Főiskola igazgatói tisztségének ellátására is (aminek alapításánál, szervezésében tevékeny részt vállalt). Gyulai Ágostról a kutatás során fellelt forrásanyagok (személyes életrajzi dokumentumok, kéziratok munkák, feljegyzések) tanulmányozása alapján meggyőződéssel állítható: emberi tulajdonságai, szakmai felkészültsége és pedagógiai elhivatottsága példaértékű. (Ld. a nemrég megjelent kismonográfiát *Lányi Katalin: Gyulai Ágoston. Magyar pedagógusok*. Bp., 1997. OPKM.)

1903-ban tehát a Paedagogiumban folytatta munkáját. Ajánlatos felidézni szakmai munkásságának ezt az időszakát, amikor is pedagógusi munkájában meghatározó jelentősége volt az említett könyvtárnak.

Ugyanis az intézményben megalapította a *Paedagogium magyar filológiai szemináriumát*. Kezdeményezése (és annak eredménye) azt a nézetét igazolta, miszerint a tanulói önállóságra építő foglalkoztatás (módszere és eszközei) a képzés színvonalát emeli. Kezdetben

úgy tűnt, hogy Gyulai Ágost a pedagógiával (annak elméletével) „hadilábon állt”. Azonban a filológiai szemináriummal kapcsolatos gondolatai és szervező munkája ékesen bizonyítják a megfontolt, elmélyült nevelési-oktatási elgondolásait és a megalapozott elvismódszertani (ún. didaktikus) megvalósítást. Ismerkedjünk meg e munkával! Hogyan folyt ott az oktatás? Ahogy saját maga írta: „*Voltaképpen tilosban...*” – és valójában?

Gyulai Ágostnak *A Paedagogium magyar filológiai szemináriuma* címmel 1913-ban megjelent összeállításának első lapján ez áll: „*Gyertyánffy Istvánnak – a Paedagogium első igazgatójának –, ki a Paedagogium bomlását igen fájlalja, nemes megnyugvás forrásául mély tisztelettel ajánlja – az új Paedagogium fejlődésének egyik harcosa – Gyulai Ágost.*”

A Bevezetésben pedig azt olvashatjuk, hogy a Paedagogium az utóbbi években – mióta az elemi tanítóképzőintézet elköltözött –, nagy fejlődésen ment át. Helyiségei és felszerelése annyira megváltozott, hogy az intézetről (1882-ben, az egykori érdemes igazgatójától, *Gyertyánffy Istvántól*) megjelent terjedelmes ismertetés, ami voltaképp a Paedagogium mellett a vele akkor még szoros kapcsolatban álló elemi tanítóképzőintézet ismertetését is adta, „elévültnek tekinthető”.

A Paedagogium tanári testületének cíhatározása – hangsúlyozta Gyulai Ágost az említett ismertető bevezetőjében –, hogy az intézetet teljes részletességgel bemutatják. E vállalkozás költségigényes volta miatt (fedezet hiányában) csakis úgy valósulhat meg, hogy az intézet évi almanachjában részletenként jelenik meg. Elsőként a magyar filológiai szeminárium leírását közölték, amit a tervek szerint az intézmény többi szemináriumának, labora-

tóriumának és tanszékének ismertetése követ majd.

Az olvasó némi iróniát érezhet a mottónak illő gondolatban: „Küldöm e lapokat azoknak a polgári iskolai tanároknak, kik az új Paedagogiumot nem ismerik”. Feltételezhető, hogy Gyulai Ágost ezzel a polgári iskolai tanárképzés fordulatos ügyére és nem igazán elismert helyzetére utalt. Az ismertető elejére ezért természetesen kívánczolt a szeminárium történetéről szóló visszatekintés. Felidézése a Paedagogium intézményének története miatt tartható fontosnak.

„Mikor e sorok írója [Gyulai Ágost, 1903-ban – L. K.] a Paedagogium magyar nyelvi és irodalmi tanszékét elfoglalta, a magyar filológiai tanulmányokat az intézetben bizonyos megállapodott stádiumban, de némileg szűk keretek közé szorítva találta.” ... A hallgatóknak nem volt része rendes dolgozatok készítésében, nem volt szakkönyvtár, nem ösztönözték őket tudományos munkára. „E sorok írója – folytatta a beszámolót Gyulai Ágost –, mindjárt a katedrára lépésének első esztendejében vigasztalannak látván az előadások mértékéből előálló helyzetet, teljesen hiányzóknak a munkára nevelés gondolatát és eszközeit, azonnal sürgetni kezdte az intézet akkori vezetőjénél, néhai Kiss Áronnál az ügy rendezését...” Az ő megértésén múltott (egyrészt a terem biztosítása és másrészt a könyvtárolomány megalapozása), hogy 1904 őszén megkezdődhetett a hallgatók szemináriumi foglalkoztatása. A szemináriumi életből természetes módon (persze megfelelő tanári vezetés mellett) kibontakozott a hallgatói önállóságra épülő tevékenységrendszer. „Ebből a csírából hamarosan nőtt ki a mai magyar filológiai szeminárium terebélyes fája.” – emlékezett vissza Gyulai Ágost.

A leírásból megtudjuk, hogy a szeminárium szervezése és kialakítása néhány évig egésznapos munkát jelentett, de – amint írta – „lelki örömmel tette” lelkes tanítványai miatt is. Az évek múltán a szeminárium munkáját tovább-

bi anyagi és szellemi feltételek biztosításával segítették. Hivatalos (a szaktárca általi) elismerést jelentett, hogy a képzési rendszerben, a polgári iskolai tanárképzés tantervében méltányos óraszámot kapott a szemináriumi foglalkozás is, „... melyet addig tisztán saját jószántából s az ügy szeretetétől vezérelve, a tanterven s rendes óraszámmon kívül – tehát voltaképpen tilosban – rendszeresített e sorok írója” – olvashatjuk Gyulai Ágost visszaemlékezésében.

A hírek pedig terjedtek, s a jó hír érő fülekre talált. Ezért történhetett (1908-ban), hogy Gyulai Ágost és Tolnai Vilmos (a testvérintézet, az Erzsébet-nőiskola szaktanára) a VKM megbízásából átdolgozták a magyar nyelvi és irodalmi tantervet. Nem bővítették a tananyagot, annak csak kifejtésén, elrendezésén változtattak, és a heti óraszámot növelték (15-ről 23-ra), évfolyamonként heti 1–1 órában pedig beillesztették a szemináriumi foglalkozást is. A miniszter megbízásából kidolgozott, majd jóváhagyott és életbe lépett tanterv okot és alkalmat adott a nyelvtudomány és az irodalmi segédtudományoknak az irodalomtörténettől való különválasztására.

A feltételek kedvező alakulásával a Paedagogium magyar filológiai szemináriuma mind eredményesebben végezte munkáját. Többek elismerését nyerte el, köztük Riedl Frigyes professzorét is, aki látogatása alkalmával azt mondta: „sajnálja, hogy nem ebben a szemináriumban nevelődött”. Több külföldi (még Japánból is érkező) szakember elismeréssel szólt a szemináriumról, mondván: „a nemzeti nyelv és irodalom stúdiumának ilyen jól felszerelt és intenzíven munkálkodó speciális főiskolai intézményét sehol hasonló iskolában nem látták...” Az elismerő szavakat az intézeti vendégkönyvben a látogatók bejegyzései tanúsították. (Vajon hol lehet, mi történhetett a vendégkönyvvel? – amire Gyulai Ágost még hivatkozhatott 1913-ban, a filológiai szeminárium bemutatása idején.)

A szemináriumba belépőt – olvashattuk az évi almanachban –, egy Arany Jánostól vett jelige ekként köszöntötte: „Legnagyobb cél e földi létben: Ember lenni mindig, minden körülményben!” S ez a feltehetően Gyulai Ágost által választott idézet hitvallásának is tekinthető, mivel pedagógiai munkáját mindenkor az embernevelés szellemében végezte. A szeminárium helyiségeit előreláthatóan, körültekintéssel alakították ki és rendezték el.

A szemináriumnak volt dolgozóhelyisége – stílusosan irodalmi vonatkozású képekkel és egyéb szemléltetőeszközökkel, valamint kézikönyvtárral –, mellette szakfolyóiratok tárával felszerelve. A hallgatók munkájához dolgozóasztalok és fiókokkal ellátott iratszekrények álltak rendelkezésre. Kissé odébb, az előadóterem bejáratánál pedig a következő felirat fogadta a hallgatókat: „Lépjetek be, mert itt is istenek laknak!” (Pallasz Athéné a görög mitológiában az ipar, a művészet és a tudomány istennője.) Ez a gondolat azonban átvitt értelmezésben elővetítette a magyar szellemi élet nagyjaival való találkozás lehetőségét. A terem itt is falon elhelyezett szemléltetőeszközök (néprajzi, nyelvtudományi és irodalmi térképek), szemléltető képgyűjtemények gazdagították, valamint ott kaptak helyet a szemináriumi dolgozatok, az ún. tanulmánygyűjtemény. Külön szekrényben őrizték a szemináriumi könyvtár birtokába került becses (különleges értékű) kéziratokat, könyvészeti ritkaságokat – unikumokat –, irodalomtörténeti emlékeket és eredeti kéziratokat. A teremben volt egy felolvasó asztal és külön asztal a megbeszélésekhez. Ez a helyiség szolgált az ifjúsági kör irodalmi szakosztályi üléseinek és előadásainak színhelyéül is. E tanteremből, illetve előadóteremből nyíltak (valamint a dolgozóhelyiségből is megközelíthetőek voltak) a tanári dolgozószobák. Ezek közül az egyik az irodalomtörténet tanárának dolgozószobája volt, ami egyben a szakkönyvtár egy részét képezte: rácsos szekrénye a legértékesebb könyveket – a

Régi magyar könyvtár gyűjteményt – őrizte. Itt is volt dolgozóasztal, továbbá egy kis tanári kézikönyvtár. Itt helyezték el a „reverzálisok” (a kölcsönzés-kor aláírt kötelezvények) szekrényét, valamint a vendégekönnyvet is. Ez volt a könyvtár „felelős őrének”, Gyulai Ágostnak a szobája. (Valószínűleg a könyvek és megóvásuk jelentőségére gondolhatott, mikor így nevezte magát, akár csak a gimnáziumban.)

Innen meg lehetett közelíteni a dolgozóhelyiséget (a hallgatói munkahelyet), így a tanár bármikor kapcsolatba léphetett a hallgatókkal, könnyedén adhatott nekik segítséget. E helyiség összeköttetésben állt a könyvtári helyiség egy részével is, ahol a könyvtár leltárát, cédulakatalógusát, a szakkatalógusokat és a különböző repertóriumokat is meg lehetett találni. Ez a helyiség a benne lévő asztalokkal és szertárával szolgált „munkahelyül” az elemi tanítóképzőintézeti tanárjelöltek. Apponyi kollégiumának azon tagjainak is, akik a magyar nyelv és irodalom kapcsán a szemináriumhoz voltak beosztva. Itt is szemléltető képek, grafikonok és irodalmi vonatkozású jellegű, irodalmi térképek segítettek a tanulmányokat. (Innen lehetett eljutni a nyelvtudomány tanárának dolgozószobájába is.)

A könyvtár volt a szeminárium legfontosabb része (akár a természettudományokban a múzeumi gyűjteményanyag, a mikroszkóp, a lombik, a fizikai műszer stb.) – hangsúlyozta Gyulai Ágost. Gazdag tartalmával az érdeklődés többféle igényét tudta kielégíteni.

Az ún. régi magyar könyvtár gyűjteménye Király Pál, Kiss Áron, Katona Lajos, Bartalus István és Radnai Rezső könyvtáraiból – részben felvásárlással, részben ajándékozással – tevődött össze. (A könyvtár többi osztálya is bőséges könyvállománnyal rendelkezett. Értéke körülbelül ötvenezer korona volt.)

A szemináriumnak sajátos részét képezte az ún. *Shakespeare-fal*. Az angol drámaíró és költő, a világirodalom kiemelkedő személyiségének munkássága Gyulai Ágostnak egyik fő érdeklő-

dési körét jelentette. A szeminárium Shakespeare-falát Gyulai Ágost is gyarapította az 1908. évi londoni magyar kulturális kiállításon kapott képeivel.

Emellett a szemináriumi felszerelés jelentős részét adta az a hallgatói gyűjtemény, ami a munka eredményét is mutatta. Hogyan készült a gyűjtemény egy-egy darabja? Megtudhatjuk azt is Gyulai Ágost beszámolójából.

A munkában fontos szerepe volt az irodalomtörténet, mind a nyelvtudomány tanárának. Az első két évben egy-egy fél éven át foglalkoztak a hallgatókkal. Mindkét tárgykörben összeállították az alapos feldolgozásra (kutatásra) érdemes, illetve ajánlott témákat. Ezekből a hallgatók tetszésük, illetve érdeklődésük szerint választhattak. A témafeldolgozás tanári vezetés mellett folyt. A vezető tanár az anyaggyűjtéstől kezdve végig figyelemmel kísérte a jelölt munkáját. Mi több, a felkészítés már a tanulmányok elején kezdődött.

Több éves gyakorlati tapasztalat alapján a szeminárium vezetője, Gyulai Ágost ún. szemináriumi munkakönyvet dolgozott ki, ami többek között a következőket szolgálta: „... minden év elején az újonnan jött hallgatók önálló munkássága lehetőségének elősegítésére előzetesen összeállítja egész szellemi nacionáléjukat, képességeik, ügyességeik, érdeklődéseik jegyzékét saját bevallásuk és vállalkozásuk alapján, hogy természetes érdeklődésüknél fogva nyerje meg őket a teljes munkának.” Ez a szemináriumi anyakönyv – ahogy Gyulai nevezte –, egyúttal az egyénekenkénti munka ellenőrzését is segítette, mert abba volt bejegyezve a hallgatók egész évi munkásságának minden részlete: megjegyzések a szakolvasmányokról, szemináriumi dolgozat készítéséről, szaktárgyi tanítási gyakorlatokról, közös olvasmányfeldolgozásról, továbbá a kollokviumokról. Ez a törzslap az egész évi szemináriumi foglalkozásokról teljes képet adott.

„A szemináriumi foglalkoztatás alapelve tehát az – írta Gyulai Ágost –, hogy az egyénekhez alkalmazva, mint-

egy az egyén lelki világára szabva történik.” Ennél jobb lélektani és didaktikai alapozás, valószínű, aligha képzelhető el. A vezető tanár útmutatásokkal, a feldolgozás praktikumára vonatkozó tanácsokkal segítette a hallgatót. A munka további fázisa pedig úgy alakult: megvolt a téma, és a feldolgozáshoz előzetesen ütemezték a megbeszélések időbeosztását. Ugyanakkor adott volt a hallgató és tanára mindennapos találkozásának, a konzultációknak lehetősége is. A hallgató önálló munkájához szakmai tanácsokra bizton számíthatott. A végleges formában beadott dolgozatot a vezető tanár olvasta el és értékelte. Végül volt az értékelésnek egy közös, csoportos formája is, ahol tudományos szempontból értékes és újabb szempontokat is felvető, illetve tanulságos, további tapasztalatokat nyújtó munkákat készítője bemutatta a csoporttársaknak. Rokon témával foglalkozó hallgató hozzászólása, véleménye alapján esetenként tárgyilagos, tudományos vita is kialakulhatott. Ebben a folyamatban fejlődhetett az előadási készség és a vitaszellem mind az előadó hallgatóknál, mind a tanulótársak körében.

A szemináriumi munka végső eredményként több fiatalnak publikálási lehetőséget adott, illetve hozzájárult ahhoz is, hogy a szeminárium a felhasznált – másott meg nem lévő – szemléltető eszközök gyűjteményéből irodalomtörténeti múzeummá gyarapodjék. Mindemellett a szemináriumi munkásság legfőbb eredménye volt, hogy a fiatalok sok értékes remekművel ismerkedtek meg, behatóan tanulmányozták azokat és mindez többeket további irodalmi munkálkodásra készítetett.

„Egy bizonyos, hogy [a Paedagogium magyar filológiai szemináriuma] a polgáriskolai tanárképzés színvonalának emeléséhez sikeresen hozzájárult és hozzá is fog járulni a jövőben is...” – írta Gyulai Ágost.

Jelen sorok írója úgy véli, mindez ma is átgondolandó, megfontolandó és követésre méltó útmutató lehet.

Gyurgyák János: Szerkesztők és szerzők kézikönyve

Budapest: Osiris Kiadó, 540 p.

■ A könyv- és folyóiratkiadásban érdekelték jelentős művet vehetnek kézbe e kötetrel. Használhatóságát mi sem bizonyítja jobban, minthogy az e témával foglalkozó, a hatvanas-hetvenes években kidolgozott szabványok többsége elavult, s a Bibliográfiai hivatkozások új változata (MSZ ISO 690) a magyar eljárásoktól távol áll, nem épült be a hazai gyakorlatba. Ezért a szerző konzekvensen nem követ egyetlen szabványt sem, hanem széles körű hazai és külföldi szakirodalmi kutatás, valamint jelentős kiadói szakemberek véleményének figyelembe vételével állította össze kötetét, amely lényegében a hazai eljárásokra, hagyományokra épül. Természetes, ahol változtatni kellett – már csak az új technikai, technológiai eljárások (számítógépes szerkesztés, nyomtatás stb.) miatt –, ezt megtette, s talán egységesül általa a hazai kiadói folyamatban alkalmazott formai megjelenítés. Fontos ez azért, mert mint a szerző külön is kiemeli: „A kiadó munkatársai... a rosszul előkészített kéziratok megmunkálásával túlságosan sok időt töltenek, és maguk is többet hibáznak.” Igaz, a számítógépek elterjedésével mind több szerzőnek van lehetősége, hogy kéziratának ne csak „begépelője”, szedője, hanem tördelője, sőt tipográfusa is lehessen. E kézikönyv ehhez is praktikus tanácsokat ad, s megkönnyíti, időben is lerövidítheti a kiadvány útját a kéziratától a megjelenésig.

A kötet tíz fejezetből áll, amelyekben a szerző a könyv (kiadvány) egyes részeinek tartalmi-formai megjelenítésének (általa legjobbnak vélt) műszaki, stilisztikai, formai szabályait foglalja össze. (Az egyes fejezetek: A könyv és az időszak kiadványok, A főszöveget megelőző járulékos részek, A főszöveg, A főszöveget követő járulékos részek, A könyvborító és a könyv technikai kellékei, A szerző és a kiadó, A kézirat, A szerkesztés, A korrektúra, A műszaki szerkesztés.) Ezt az Ajánlott irodalom, valamint Függelék és néhány praktikus témát kifejtő tájékoztató követik. (A szerkesztő és a szerző segédkönyvei, Szak kifejezések jegyzéke, A könyvkiadásban használatos rövidítések jegyzéke, Illusztrációk jegyzéke, Tárgymutató.)

E kézikönyvet azért is ajánljuk az iskolai könyvtáraknak, mert a tantestületekben mind többen vállalnak könyvírást, cikk- és

tanulmánykészítést, kiadványszerkesztést, s nem mindegy, hogy ezek milyen formai követelményeknek tesznek eleget. Ha egységesül a kiadáselőkészítés gyakorlata, talán ezáltal is elfogadhatóbbá válik egy-egy kézirat (már ha tartalmilag is elfogadható). Az iskolai könyvtárak egyre nagyobb számban műhelyei a kéziratelőkészítő és kiadói tevékenységnek, számos helyen nyomdakész anyagokat adnak a nyomdáknak (néhány helyen még a nyomdai munka elvégzésére is lehetőség van), ezért könyvészetileg, kiadványtörténeti és használhatósági, esztétikai szempontból sem közömbös, milyen munkák kerülnek ki a közreműködők részére.

E.B.M.

Vilém Flusser: Az írás

Bp.: Balassi Kiadó, 135 p.

■ Érdekes esszégyűjtemény a szerző kötet, amelynek húsz írása valamilyen formában a betű, a szöveg és környéke köré szerveződött. Igaz, tíz év telt el, mire magyarul megjelent az eredeti német nyomán, ám ez az évtizednyi fáziskésés semmit sem ártott a textusnak: élvezetes olvasmány, intelligens konstrukció, már-már filológiai bravúr számos gondolatfutam. S igazán sajnálhatnánk, ha a betűfolyamot teljesen felváltaná az elektronikus, digitális rögzítés valamely olyan formája, amely megfosztana bennünket több évezredes alfabetikus élményszféránktól.

A szerző emígy vélekedik: „Úgy látszik, az írásnak, mint a betűk és más írásjelek egymás után sorakoztatásának, alig van vagy nincs is jövője. Időközben kialakultak olyan kódok, melyek az információkat az írásjeleknél jobban közvetítik. Mindaz, amit eddig megírtak, jobban átültethető hangszalagra, hanglemezsre, filmre, videoszalagra, videólemezre vagy diszkre. És sok minden, amit eddig nem lehetett megírni, az új kóddal rögzíthető. Az így kódolt információkat kényelmesebb létrehozni, átvenni, befogadni és tárolni, mint az írott szövegeket.”

S hogy ne legyenek kételyeink az általa felvázolt technikai eljárások dominanciájáról, netán kizárólagosságukról, kijelenti, hogy „A jövőben már csak a történészeknek és más szakembereknek kell írni és olvasni tanulniok.” Ne vegyük át a szerző optimizmusát teóriáját illetően, maradjunk mi pesszimisták, s reménykedjünk, az alfabeti-

kus szöveg nyomtatásban és kézírásban a következő évszázadokban is velünk marad. Éppen ő bizonyítja ezt a Levelek című esszéösszeszenetében, amikor arról szól, az írott levél varázsa (az, hogy bontogatjuk, széthajtogatjuk a papírlapot, egyedi írást találunk benne, érzelmi viszonyunk van hozzá stb.) aligha szűnik meg, mindenki számára sajátosan megélt élmény a „levelet kapni” szindróma.

Kétségtelen, a szerzőnek számos ötlete van arra vonatkozóan, hogy egy-egy kulcsszó révén (ami az egyes esszék címe), olyan asszociációkat jelenítsen meg, amelyek nem csak provokatívak, hanem mélyen intellektuális tartalmúak is. Amikor megkülönbözteti a szöveg két típusát (a kommunikatív és az expresszionisztikus), hosszú eszmeváltásban elemzi, értelmezi jellemzőiket. Ami közös bennük: mindkettő „... tudatlan vagy tudatlanul arra irányul, hogy benyomást tegyen az olvasójára”. S a lényeg – évezredek óta – tulajdonképpen ebben van.

Szellemes „kistanulmányok” a Könyvnyomtatás, a Költészet, a Könyvek, az Íróasztalok és a többi kapcsán elősorolt magánvéleményei, amelyek egyszerre szubjektívek és objektívek. Tulajdonképpen a nyelv kifejező eszközeinek blükkfingos alkalmazásai révén érezheti úgy az olvasó, hogy a szöveg automatikusan olvastatja magát, szinte blokkolja tudatunkat, s megelégsszünk a felszínes benyomásokkal – ám ez csalóka látszat: nagyon is mélyen belénk ívódnak Vilém Flusser szövegei. Nem is ajánlatos egyfolytában olvasni, minden egyes részt külön-külön érteni kell tudatunkban, s amikor úgy érezzük, tudásmezőnk valamely mezsgyéjén gyökeret eresztett, jöhet a kötet következő szegmense.

T.J.

A művészi világotem

■ „A tudomány és a művészet az emberiség két legsajátosabb tevékenysége. Annak a vágnak a lenyomatai, hogy túlállassunk a közvetlen tapasztalati valóságon” – olvasható a kitűnő angol szerző könyvének előszavában. Mintha Rousseau szelleme idéződné fel e sorokban, aki könnyed eleganciával válaszolta a dijoni akadémia ama kérdésére, hogy a tudományok és a művészetek javították-e az emberiség erkölcsét: Nem. Igaz, később a társadalmi megtapasztalás révén csak-csak igenné fordult

át tagadása, ám koronként újra és újra előtérbe kerül az obligát kérdés: Milyen a viszony az ember és környezete között? Azaz, mit is jelent ez valójában, milyenek belső összefüggései, és mit tart-hatunk közülük lényegbevágónak.

Barrow a 20. század végi helyzetet úgy látja, hogy a tudomány és a művészet újai szétváltak. Véleménye szerint minél erőteljesebben tárja fel a tudomány a természetnek az érzelmeinkkel közvetlenül nem felfogható törvényeit, annál jelképesebbé, személyesebbé vált a művészet, s ez utóbbi mindinkább elszakad a valóság hiteles ábrázolásától. Csak közbevetőleg: gondoljunk azokra a különböző izmusokkal jellemezhető művészeti irányzatokra, amelyek irracionálisukkal, elvontságukkal kívül állnak az objektív világ terén, de említhetjük azokat a zenei, irodalmi kísérleteket is, amelyek formabontásukkal, tartalmi absztraktságukkal meglepő módon a ma még nagyrészt konzervatív művészi ízléssel megáldott (ebben nevelődött) kortársakat.

Az emberiség történetében soha nem volt olyan korszak, amelyben annyira hatással lett volna az emberi tevékenység (a mi tudásunk!) a környezetre, mint napjainkban. Ez természetesen hordozza magával azt az ellentmondást, hogy miközben (igaz, térségenként eltérő mértékben) javul életünk (benne szellemi egzisztenciánk) minősége, mind távolabb kerülünk a természetes kozmikus és földi környezettől – azaz, intenzíven gyarapodó tudásunk révén mindinkább képesek vagyunk arra, hogy mesterséges térben és tárgyak között éljünk, munkálkodjunk.

Nos, Barrow mondandójával könyvében ebben a közegben mozog, amikor számos megközelítésben szól az evolúció hatásairól (alkalmazkodás, nyelvtörténet, képzeletünk fejlődése, a kozmikus környezetvédelem, a gravitáció szerepe stb.), a Méretek, élet és tájkép fejezetben a mikro- és makrokozmosz különböző emberi dimenziójú jelenségeiről, az égbolt és a Föld számunkra oly fontos területek jelentőségéről, viszonyairól. Természettudományos és filozófiai, bölcséletelméleti szempontból is különös fejezet A hang természetrajza című rész, amelyben a szerző nagyon egyéni, sajátos meglátású (vagyis inkább meghallású) véleménye olvasható. Nem csak megkökkentő, hanem egyben elfogadható gondolatokkal ismerteti meg bennünket: egy új megközelítésű természettudományos szemlélet ez,

amely már a következő évszázadba átvezető utat jelöli.

(John D. Barrow: A művészi világegyetem. Kulturtrade Kiadó, Bp. 1998. 289 o.)

(tölgyesi)

Egy kiváló szakkönyvről

■ Meglepően egyszerű címet visel a Mozaik Oktatási Stúdió egyik nemrégiben megjelent kötele: *Olvasás és pedagógia*. Aki kézbe veszi, a címről könnyen megállapíthatja, miről szól. Ha a tartalomjegyzéket is elolvassa, akkor döbben rá, hogy az egyszerű cím mögött mennyi és milyen tudományok húzódnak meg.

Az előszó is egyszerűen fogalmaz a könyv céljáról: „Ebben a könyvben egy részt megkíséreljük összefoglalni... a kognitív pszichológiai és pedagógiai kutatási eredményeket... másrészt két nagymintás empirikus pedagógiai vizsgálatból mutatunk be...”

A 8. fejezetben a szerző sorra veszi az olvasáshoz kapcsolódó valamennyi részterületet, kezdve a történeti áttekintéssel, melyben az írásrendszereket is bemutatja. Ez a rész a legismertebb az olvasó előtt, hiszen az írástörténetről több könyv is megjelent.

A második fejezet az Olvasás mint információfeldolgozás címet viseli s erre alapozódik a további fejezetek anyaga. A szemmozgás és az olvasás tárgyalása után a szófelismerés folyamatáról és modelljeiről találunk tudnivalókat. Az elméleti, kutatási eredményeket bemutató részek után az ötödik a kezdő olvasók és az olvasástanítás módszereiről szól. Az olvasástanítással foglalkozó pedagógusok és könyvtárosok sokat tanulhatnak a leírtakból. Mutatóba idézem, amit a szakirodalomból összefoglalt a szerző a gyermekek szófelismeréséről, mely az olvasástanítás alapja. Három szakaszt különböztet meg, ezek: *értelmileg* kell a gyermeknek feldolgozni, felfedezni, hogy mire való az olvasás. Ezután a *dekódolás* művelete következik és végül a *gyakorlásban* válik automatikussá az olvasás. A következőkben a szerző részletesen kifejti az előbb mondottakat, majd az olvasási képesség fejlődéséről és a tanítási módszerekről szól. Ebben a részben olvashatunk a hazánkban ismert globális, kód-orientált módszerekről.

A hatodik fejezet az olvasásmegértés és a tanítás kérdéseivel foglalkozik, elemzi az olvasási modelleket. Felteszi a kérdést,

hogy az olvasásmegértésben a betű- és szófelismerés vagy a fogalmak, struktúrák és sémák irányította folyamatok dominálnak-e. A modellek közül elemzi a fentről-lefelé, a lentől-felfelé illetve az interaktív modellt.

A következő fejezet az olvasástanítás hazai és külföldi eredményeit és módszereit foglalja össze. Táblázatban és szövegben mutatja be a hazánkban elterjedt különböző olvasástanítási módszereket, úgymint a Zsolnai-, Ligeti-, Lovász-, Romankovics- és Tolnainé-féle tanítási módszerek eredményét.

Az utolsó, 8. fejezet szól a hazai olvasástanítás eredményességéről, a családi kulturális tényezők hatásáról.

Végül szólni kívánok a könyv kiváló szerkesztéséről. Ritka a mai magyar könyvkiadásban az ilyen kiválóan összeállított, mutatókkal ellátott könyv. Az természetes, hogy tartalmaz bibliográfiát a tárgyalt témából. Ezt áttekintve sajnálattal kell megállapítani, hogy a mintegy 220 tételből csak 8% körül van a magyar művek száma. De ezekből is alig van olyan, mely kimondottan az olvasás kérdéseivel foglalkozik. Bizonyíték arra, hogy mennyire elhanyagolt ez a téma. *Glosszárium* tartozik a műhöz, mely a kötetben említett és a tudományhoz kapcsolódó idegen szavak magyar megfelelőjét, magyarázatát hozza, kiegészítve a glosszárium forrásaival.

Feltünteteti az *ábrák* (33 db van belőle) és *táblázatok* jegyzékét, *tárgy- és névmutatót* közöl és *függelékben* hozza a Harris-Hodges szótárban közölt olvasásdefinícióját, mely húszféleképpen írja le az olvasást. Táblázatban mutatja be a behaviorista ill. a kognitív-féle értelmezés különbségét.

Dicsérni kell a szerzőt és a lektort, amiért ilyen jól összeállított szakkönyvet adott közre. Bátran leírható, hogy *tankönyvként* is használható a mű a magyartanárok és könyvtárosok képzéséhez és nem is csak egy féléves anyagként.

Aki a művet áttanulmányozza – egy elolvasás ugyanis kevés a feldolgozáshoz – nagyon sokat tudhat meg az olvasásról és tanítási módszereiről. De ajánlható minden tanárnak és könyvtárosnak egyaránt.

(Cs. Czachesz Erzsébet: Olvasás és pedagógia. Szeged: Mozaik Oktatási Stúdió, 1998. 159 p.)

Tóth Dezső

◆ SZÖVEGES
HIPERTEXTES
ADATBÁZIS

◆ 16 KÖTET

◆ 110 EZER CÍMSZÓ

◆ 30 EZER BELSŐ
HIVATKOZÁS

◆ 10 EZER
ILLUSZTRÁCIÓ

◆ 150 TÉRKÉP

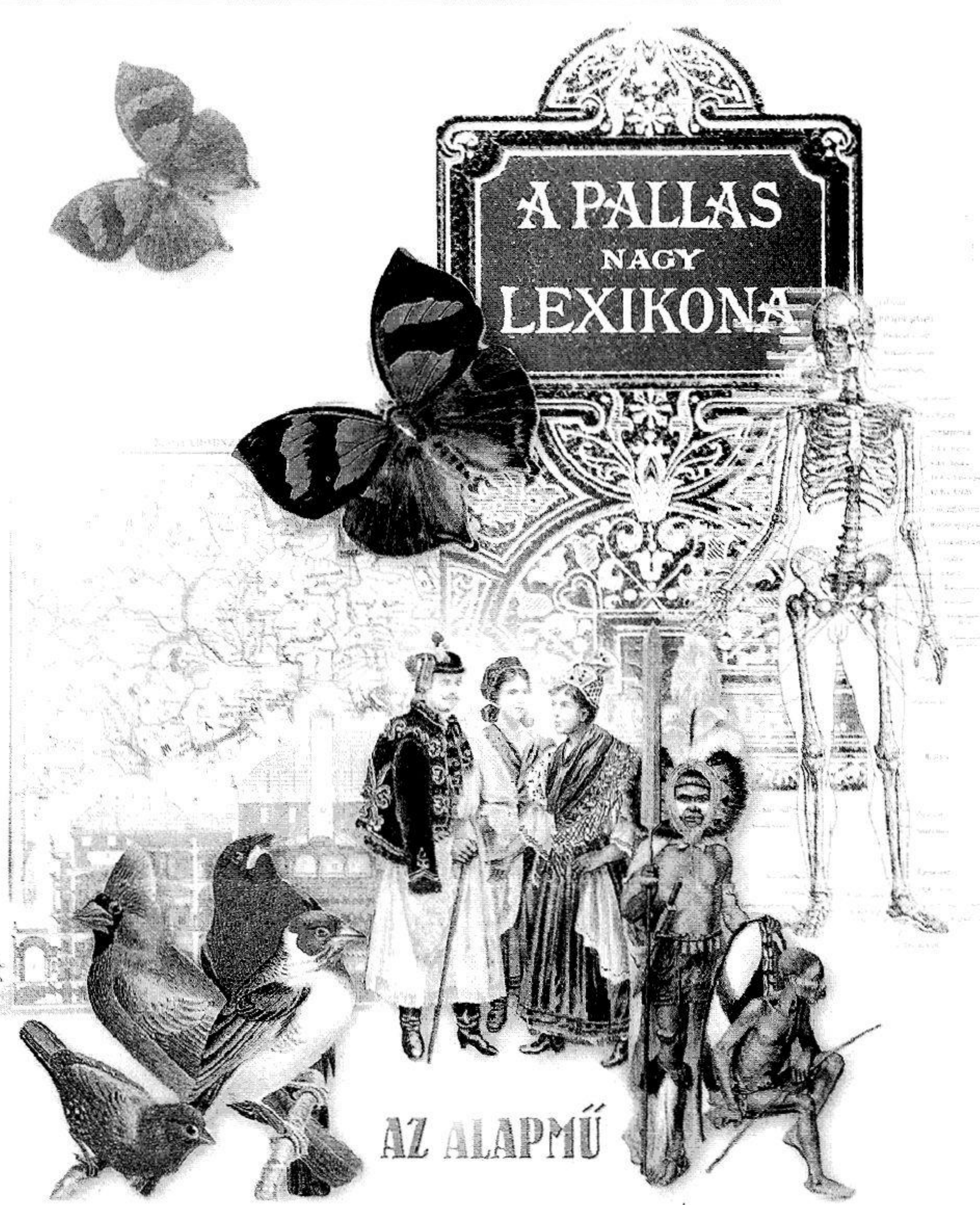
◆ TELJES SZÖVEG-
BEN KERESHETŐ

◆ SZÖVEGSZER-
KESZTŐBE
ÁTEMELHETŐ

◆ EGYÉNI
MEGJEGYZÉSEK,
KÖNYVJELZŐK,
SZÖVEGKIEMELŐK

Minimális
rendszerkövetelmény:
486-os számítógép,
4 MB RAM
CD olvasó
Win 3.1/95/98/NT

Megvásárolható,
megrendelhető a kiadóknál,
telefonon, faxon, e-mailben
vagy levélben.

AZ ALAPMŰ

A PALLAS NAGY LEXIKONA az elmúlt századforduló optimista, lendületes Magyarországának jellemző, hősies vállalkozásaként jelent meg 1893 és 1897 között. A ma is vagyont érő, méltán híres 16 kötet a hazai könyvkiadás egyik csúcsteljesítménye, még ma is az egyetemes emberi tudás páratlanul gazdag tárháza.

„A magyar tudós és irodalmi világ páratlanul álló soraközása vállalatunk körül élő organizmussá tette a Nagy Lexikont, melynek új ágakat, új virágokat kell hajtani, új gyümölcsöket termelni.” – búcsúztak a szerkesztők a 16. kötet zárszavában. Az állami és egyházi élet, a történelem, törvényhozás, közgazdaság, tudomány és technika teljes ismerettárát felvonultató közel 15 millió szó most új életet kapott az elektronikus változat révén. A címszavak némelyike akár külön kötetet érdemelhetne: egy-egy földrész történelmét, földrajzát, gazdaságát, népeit páratlanul izgalmas, lebilincselő stílusban mutatja be „a Pallas”.

Programunkkal nemcsak a címszavak szerint, s nemcsak egyetlen szó alapján, hanem tetszőleges kifejezések, vagy akár szótöredékek alapján pillanatok alatt megkaphatjuk a keresett információkat. A megjelenítésben nagy segítség a hierarchikus tartalomjegyzék, amely a könyvlapozáshoz hasonlatos böngészést tesz lehetővé. Az egyes szavak, kifejezések keresését a teljes nagylexikonra csakúgy, mint kötetekre, címszavakra, ill. alcímekre is lefolytathatjuk. Külön kereshetünk az illusztrációkra, saját megjegyzéseinkre, szövegkiemeléseinkre. A kiválasztott szövegrészeket kinyomtathatjuk, vagy saját szövegszerkesztőnkbe átemelhetjük.

Kiadványunkban a nagylexikon mintegy 15 millió szavát közel 30 ezer belső hivatkozás (hipertext) fűzi össze, s csaknem 10 ezer eredeti illusztráció színesíti. A nagylexikon különös értékének számítató táblaképek (köztük a térképmellékletek) nagyfelbontású változatban élvezhetők.

arcnum
adatbázis

Arcanum Adatbázis Kft.
1113 Budapest, Badacsony u. 147/b.
Telefon/fax: 209-1361
E-mail: arcadat@mail.matax.hu
Internet: <http://www.arcanum.hu>

Avignonet Kft.
1135 Budapest, Jász utca 5.
Telefon/fax: 239-1136
E-mail: info@folio.net
Internet: <http://www.folio.net>

<http://www.folio.net>
Avignonet
Tanácsadó Kft.

VERSTÁR '98 CD-ROM

a magyar líra klasszikusai – félszáz költő összes verse

Ady Endre
Arade László • Ányos Pál • Arany János
Arany László • Babits Mihály • Balassi Bálint • Batsányi János
Barcsanyi Dániel • Bessenyei György • Bornemisza Péter • Csokonai Vitéz Mihály
Dayka Gábor • Dsida Jenő • Eötvös József • Faludi Ferenc • Fazekas Mihály • Földi János • Garay János
Gyulai Pál • József Attila • Juhász Gyula • Kaffka Margit • Karinthy Frigyes • Katona József • Kazinczy Ferenc • Kisfaludy Károly
Kisfaludy Sándor • Kölcsey Ferenc • Komjáthy Jenő • Kosztolányi Dezsa • Madách Imre • Móricz Zsigmond • Petőfi Sándor • Petróczy Kata Szidónia
Reményik Sándor • Reviczky Gyula • Rónay János • Somlyó Zoltán • Szenci Molnár Albert • Szentjóbí Szabó László • Tinódi Lantos Sebestyén • Tompa Mihály
Tóth Árpád • Vajda János • Verseghy Ferenc • Virág Benedek • Vörösmarty Mihály • Zrínyi Miklós

Megjelent a jelentős sikert aratott Verstár újabb kiadása, a *Verstár '98 CD ROM*. Szándékunk a kiadvánnyal most is az, mint korábban: a magyar nyelv, a magyar kultúra legjelentősebb értékeit a modern kornak megfelelő médián rögzítsük, megőrizzük, és minél szélesebb körben, sokoldalú felhasználást lehetővé tevő formában közzétesszük. A *Verstár '98* a korábbi kiadáshoz képest jelentősen bővült: immár félszáz magyar költő összes versét, elbeszélő költeményét, versfordítását tartalmazza. Több mint tízezer vers teljes szövegében kereshetünk, ráadásul mintegy öt órányi hanganyaggal, elmondott és megzenésített versekkel igyekeztünk minél teljesebben bemutatni a magyar líra évszázadainak klasszikusait. A Hungaroton jóvoltából olyan jeles művészek hangfelvételeiből válogattunk, mint *Latinovits Zoltán*, *Major Tamás*, *Bánffy György*, *Mensáros László*, *Bessenyei Ferenc*. Az archív felvételek mellett *Jordán Tamás* és *Galkó Balázs* mondja el kedvence verseit. *Sebő Ferenc* néhány klasszikussá vált, illetve megjelenés előtt álló énekelt verse hallható a CD-n.

A *Verstár '98* segítségével pillanatok alatt megtalálhatunk egy-egy

keresett versrészletet, megtudhatjuk egy fejünkben motoszkáló töredék pontos szövegét, fellelhetjük az ismert idézet szerzőjét, versek, alkotók, időszakok újszerű nyelvi, költészeti vizsgálatára, összehasonlítására nyílik lehetőségünk. A keresés mellett munkánkat számos hasznos segédeszköz támogatja: saját, kereshető megjegyzéseket fűzhetünk a versekhez, használhatjuk a hierarchikus tartalomjegyzéket, szövegkiemelőt. A verseket, versrészleteket kedvenc szövegszerkesztőnkbe átemelhetjük, vagy akár közvetlenül ki is nyomtathatjuk.

Adatbázisunk egyaránt hasznos segítője lehet az iskolai dolgozatra készülő elemi iskolás diáknak, érettségi tételét kidolgozó gimnazistának, szakdolgozatán fáradozó bölcsész-hallgatónak, irodalomóráját összeállító pedagógusnak, disszertációját készítő filozofnak, de reméljük, bárki, aki akár csak szórakozásból hallgatja, használja, örömeit leli benne.

A *Verstár '98* az *Arcanum Digitéka* sorozat tagja, amely a kultúra különböző területeinek fontos, értékes elemeit szándékozik a modern ember elektronikus könyvespolcára helyezni.

arcanum adatbázis

Megvásárolható, megrendelhető a kiadónál: Arcanum Adatbázis Kft. • 1113 Budapest, Badacsonyi u. 14/b.
Telefon/fax: 209-1361 • E-Mail: arcadat@mail.matav.hu • Internet: www.arcanum.hu • Postacím: 1507 Budapest Pf. 99